

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Бакалаврська робота
ОГЛЯД МОВНИХ ПОРУШЕНЬ У ВІДДІЛЕННІ ДІТЯЧОГО САДКА ГАЛОЦЬКОЇ
НВК ТА В СТАРШІЙ ГРУПІ ДІТЯЧОГО САДКА ”КАЗКОВИЙ ЗАМОК” У СЕЛІ
ПАЛАДЬ-КОМАРІВЦІ

ДОВГІНКА НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

Студентка IV-го курсу

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Освітній рівень: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол №1/2019

Науковий керівник:

Тігор Сільвія.О.

викладач

Завідувач кафедрою: _____

Біда Олена.А.
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2020 року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра педагогіки та психології

Бакалаврська робота

Огляд мовних порушень у відділенні дитячого садка Галоцької НВК та в старшій групі дитячого садка ”Казковий замок” у селі Паладь-Комарівці

Освітній рівень: бакалавр

Виконав: студентка IV-го курсу
спеціальність 012 Дошкільна освіта
Довгінка Наталія Іванівна

Науковий керівник: Тігор Сільвія. О.
викладач

Рецензент: Гребя Ілдіко. З.
викладач

Берегове
2020

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

**BESZÉDHIKÁK FELMÉRÉSE A GÁLOCSI OKTATÁSI - NEVELÉSI KOMPLEXUM
ÓVODAI RÉSZLEGÉBEN ÉS A PALAGYKOMORÓCI „MESEVÁR” ÓVODA
NAGYCSOPORTOSAI KÖZÖTT**
Szakdolgozat

Készítette: Dovhinka Natália

IV. évfolyamos Óvodapedagógia
szakos hallgató

Témavezető: Tihor Szilvia

tanár

Recenzens: Greba Ildikó

tanár

Зміст

ВСТУП.....	6
МЕТА, ЗАВДАННЯ, ГІПОТЕЗИ.....	7
I. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ.....	8
I.1. Про розвиток мовлення.....	8
I.2. Етапи розвитку мовлення та основні станції у віці від 0 до 6 років.....	12
I.2.1. Характеристика мовлення у дітей дошкільного віку.....	14
I.3. Формування мовлення зберігає тло.....	16
II. РОЗЛАДИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ В ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	18
II.1. Види та форми мовленнєвих дефектів.....	18
II.1.1. Крок для виправлення шепелявості.....	21
II.1.2. Розвиток мовних навичок - та інше особистісне як:.....	23
II.1.2.1. Дихальні вправи.....	24
II.1.2.2. Вправи на утворення звуків.....	25
II.1.2.3. Артикуляційні вправи.....	26
II.1.2.4. Вправи на розширення словникового запасу.....	28
II.2. Помилки вимови.....	29
III. ПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ.....	31
III.1. Дослідження.....	31
III.1.1. Гіпотези.....	31
III.1.2. Зразки.....	31
III.1.3. Хід одного дослідження.....	31
III.2. Результати.....	36
III.2.1. Підведення підсумків.....	38
ВИСНОВКИ	40
РЕЗЮМЕ.....	42
СПИСОК ДЖЕРЕЛ.....	43
ДОДАТОК.....	46
ЗАЯВА.....	47

Tartalom

BEVEZETÉS.....	6
Célok, feladatok, hipotézisek.....	7
I. A BESZÉD KIALAKULÁSA, FEJLŐDÉSE.....	8
I.1 A beszédfejlődésről általában	8
I.2 A beszédfejlődés szakaszai és főbb állomásai 0-6 éves kor között.....	12
I.2.1. Az óvodáskorú gyermek beszédének jellemzői	14
I.3. A beszéd kialakulásának szervi háttere	16
II. A BESZÉDFEJLŐDÉS ZAVARAI ÓVODÁS KORBAN	18
II.1. A beszédhibák fajtái, formái	18
II.1.1 A pöszeség javításának lépései	21
II.1.2. A beszédképesség-fejlesztés egyéb lehetőségei.....	23
II.1.2.1. Légzésgyakorlatok	24
II.1.2.2. Hangképző gyakorlatok	25
II.1.2.3. Artikulációs gyakorlatok.....	26
II.1.2.4. Szókincsbővítő gyakorlatok.....	28
II.2. A kiejtésihibák.....	29
III. EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA	31
III.1. A kutatás	31
III.1.1. Hipotéziseim.....	31
III.1.2. Minta.....	31
III.1.3. A vizsgálat mente	31
III.2. Eredmények	36
II.2.1.Következtetések	38
ÖSSZEFOGLALÁS	40
PE3IOME	42
Felhasznált szakirodalom	43
ÁBRAJEGYZÉK	46
Nyilatkozat	47

BEVEZETÉS

Az óvodáskor a gyerekek életének 3-tól 6-(7) éves koráig terjedő időszakát öleli fel. A tárgyalt periódusban az óvodáskorú gyerekek minden tekintetben fejlődésen mennek keresztül, amely egy olyan változási folyamatnak is tekinthető, mely két együttesen működő tényezőtől, a biológiai éréstől és a szociális tanulástól függ (Stöckert, 2004, 6). Az óvodába kerüléskor a gyerekek nagy része már képes magát megértetni környezetével, ki tudja fejezni gondolatait, érzéseit, beszéde összefüggő. Ebben a periódusban a kisóvodás érdeklődése mindinkább a világ megismerése felé irányul, egyre inkább törekszik az ok-okozati összefüggések megértésére (Balogh, 2005, 103). Mindezek mellett azonban néhány esetben több hang ejtése nem elég tiszta és előfordulnak nyelvtani helytelenségek is.

A gyermekek beszédhibája kis korban javítható, teljesen megszüntethető. A beszédkésztség a legegyszerűbben azzal fejleszthető, hogy hagyjuk beszélni a gyereket, engedjük, hogy elmondja saját véleményét. Tehát maga a gyermekkel való párbeszéd is beszédfejlesztés, szókincsfejlesztés. Nagyon fontos a beszéd a logikus gondolkodás fejlődésének érdekében is. Dolgozatomban természetesen egyéb célzott fejlesztő praktikákat is bemutatok. Véleményem szerint az általam kiválasztott gyakorlatok javítani fogják a gyerekek beszédhibáját.

Szakdolgozatomban az óvodás korú gyerek beszédében végbemenő fejlődést és felmerülő zavarokat vizsgálom. Megfigyelem, hogy ezt a fejlődést mennyire befolyásolja az óvodai környezete, gyerektársai, nevelői; családi helyzete; pszichikai és fizikai fejlődése, valamint egyéb külső tényezők.

Munkám első részében általánosan felvázolom, hogy a gyerekek beszéde három éves korig hogyan fejlődik, milyen főbb állomásokon, mérföldköveken megy át, míg eljut az összefüggő és megfelelő kontextusban használt beszéd szintjére. Írok a beszédfejlődésről általában; az óvodás gyermek beszédének jellemzőiről; a beszéd kialakulásának szervi hátteréről. Kitérek a beszédfejlődés zavaraira óvodás korban; a beszédhibák fajtáira és formáira valamint a beszédkésztség fejlesztésének lehetőségeire.

CÉLOK, FELADATOK, HIPOTÉZISEK

Célom, hogy részletesen felvázoljam az óvodáskorú gyerek beszédének kialakulásáért felelős tényezőket, bemutassam a fejlődés fázisait, kitérjek a beszédfejlődést akadályozó tényezőkre, előforduló beszédhibákra.

Feladatom a szakirodalom ismeretében és annak felhasználásával pontos képet alkotni arról, hogyan fejlődik egy óvodás gyerek beszéde különféle óvodai csoporton belül, levonjam a megfelelő következtetést. Rávilágítsak milyen beszédhibák figyelhetők meg egy vegyes csoportban növekvő gyereknél, néhány gyakorlaton keresztül felvázoljam ezen hibák javításának lehetőségeit óvodai keretek között.

Aktualitását kutatómunkámnak abban látom, hogy egyre több gyerek beszédhibával kerül fel az iskola első osztályába. Ezek tanulási nehézségekhez vezethetnek. Ennek megelőzésében pedig az óvónő is tud segítséget nyújtani. Szeretném megismerni és megismertetni azokat a tényezőket, melyek a beszéd kialakulásáért felelősek, továbbá szeretnék rávilágítani a beszédhibák kialakulásának eseteire, ismertetni azokat a lehetőségeket, melyek segítenek megelőzni és javítani azokat, illetve felhívni kollégáim és a szülők figyelmét, hogy érdemes logopédus szakemberhez fordulni és óvodapedagógusi munkánk során együttműködni vele.

Hipotézisem, szerint a megfelelő beszédfejlesztő gyakorlatok segítségével a beszédképesség javítható már óvodás korban az óvónő segítségével. Mindez azokra a beszédhibákra érvényes, melyek nem beszédszervi megbetegedésekből adódnak. Feltételezem, hogy a nagycsoportosok között a gyermekek legalább felénél figyelek meg beszédhibát.

I. A BESZÉD KIALAKULÁSA, FEJLŐDÉSE

A gyermek nyelvi fejlődése már a magzati korban kezdődik. Az anyanyelv az érzések eszköze, amely biztonságot ad a gyermek számára. A szülők az anyanyelvükön keresztül közvetítik a különböző érzéseket, hangulatokat a gyermekük felé, amelyeket a gyermek megért, azelőtt még, mielőtt beszélni tudna. Ezért fontos, hogy a kezdettől fogva minél többet beszéljünk a gyermekhez az anyanyelvén.

A gyermek nyelvelsajátítása más, mint a felnőtté: játékoság és az utánzás jellemzi. Fontos szerepet játszanak ebben a folyamatban azok a személyek, akik közvetlen környezetében élnek és napi kapcsolatot alakítanak ki vele.

Beszédszerveinket örököltük. Öröklődik még: a hangadottság, a torz fogfőnövény, a nyelvmozgás ügyetlensége, a fogékony hallás, a labilis beszédtempó.

A beszéd egy többszörös kifejezőrendszer. A szavak általános tartalma gyakran változik meg a hanglejtéstől, a hangszíntől, a hangsúlytól; a beszédtempó, a hangerő, az artikuláció lágy volta vagy erőteljessége a beszélő aktuális lelkiállapotáról árulkodik (Montágh, 2001, 7-8).

Mivel a beszéd mozgás eredménye és idegrendszeri érettséghez kötött, nagyon fontos, hogy a gyerek számára megteremtse a szülő már csecsemőkorban is a minél szabadabb és sokrétűbb mozgás lehetőségét. Fontos a megfordulás hasról hátra, hátról hasra, a kúszás, mászás, kezekkel való manipuláció segítése, később hintázás, lépcsőjárás, még később ugrálás, csúszdázás, labdával való játékok (Fehérné-Sós, 2010, 83-121).

1.1 A beszédfejlődésről általában

Szakedolgozatom megírásához az alább felsorolt szakirodalmat használtam. A teljesség igénye nélkül azokat említem, melyekre dolgozatom megírását alapoztam.

„Ismeretes, hogy a gyermek a nyelvet a nyelv hordozóival való interakció és a kommunikáció során sajátítja el” (Jarovinszkij, 1995, 91). Erről ír *Korai szókincs a gyermeknyelvben* című munkájában bővebben **Jarovinszkij Alekszandr**.

A gyerekek környezete nyelvhasználat, foglalkozás, iskolázottság és életmód szempontjából is változatos lehet. Az adott szociális háttér befolyásolja a gyermek nyelvelsajátítását és kifejezőkészségét. A nyelvelsajátítás alapjául mintát főként az anyai beszéd szolgáltatja. Az anyai beszéd visszahat a gyermek fejlődésére: lassíthatja vagy gyorsíthatja azt. Az édesanyák sajátos módon beszélnek gyermekeikhez. A gyermekekkel való kommunikáció

során az anya kódot használ, amelynek mondanivalója helyhez és időhöz kötődik (Jarovinszkij, 1995, 92).

Az anyai nyelv legtöbbször lassú tempójú, sok ismétlést tartalmaz, valamint a kommunikációs helyzethez kötött szókincset használ. Az anyanyelv elsajátításának sikerességét befolyásolja a hallott beszéd tartalma és jellemzői (Gósy, 2005, 298).

A fent említettekhez szorosan kapcsolódik a dajkanyelv fogalma. Sokak véleményét ez a téma a mai napig megosztja. **Kohári Anna** szerint: „A hétköznapiakban gyakran tapasztaljuk, hogy a felnőttek megváltoztatják beszédüket, amikor egy gyermekkel kezdenek társalogni. A szülők éppen a napi élményeiket osztják meg egymással, amikor pici gyermekük odatotyog, és elkezd kérdezgetni őket. A szülők ilyenkor nemcsak a viselkedésükön változtatnak tudatosan vagy tudattalanul, hanem más szavakat kezdenek használni, egyszerűbb szerkezeteket alkalmaznak, szavakat vagy kifejezéseket ismételnék meg, sőt beszédük hangzásbeli tulajdonságai is módosulnak. Azt a jelenséget, amelynek során a beszéd tulajdonságai a beszélgetőpartnerhez igazodnak, **beszédalkalmazkodásnak** nevezzük. Ez pedig jelen esetben a **dajkanyelv**, ami nem más, mint a csecsemőkhöz, kisgyermekekhez intézett, hozzájuk alkalmazkodó beszéd. A kutatások azt igazolják, hogy a babák érzékelik a dajkanyelvi sajátosságokat, és azok hatással vannak viselkedésükre, a beszéd feldolgozására és nyelvi fejlődésükre is. A dajkanyelvhez hasonló hangzású beszédre többet és jobban reagálnak, mint a jellegzetesen felnőttekhez intézett beszédre. **Alapvető jellemzői a dajkanyelvnek:** a szülők lassabban és tagoltabban, azaz több szünetet tartva beszélnek gyermekeikhez; a dajkanyelvet magasabb hangmagasság és pontosabban artikulált, dallamosabb beszéd jellemzi. A gyermekek életkorának növekedésével a dajkanyelv tulajdonságai is változhatnak. A változás lehetséges magyarázata, hogy a dajkanyelv a gyermek fejlődési szakaszainak megfelelően módosul” (Kohári, 2018, 16-17).

Réger Zita *Utak a nyelvhez. Nyelvi szocializáció – nyelvi hátrány* című írásában kifejti, hogy a felnőtt-gyermek beszédkapcsolat útján a nyelv társadalmilag elfogadott használati módjainak átadása megy végbe. Ez a kapcsolat eszköze a szocializációs folyamatnak: személyiségfejlődést, gondolkodást, társadalmi magatartást formáló tényező. Ebből viszont adódik, hogy az otthon elsajátított nyelvhasználati módok társadalmi hátrányok vagy éppen előnyök forrásai lehetnek: elősegíthetik vagy gátolhatják a társadalomban való beilleszkedést (Réger, 2002, 12).

Az, hogy mit sajátít el a közösségtől egy gyerek az mindig függ magától a közösségtől, annak társadalmi szerveződésétől, nyelvhasználati szokásaitól értékrendjétől, nézeteitől (Kiss, 2002, 86).

Ha ezt viszont a családra kivetítjük, ugyanez a helyzet áll fenn. A hátrányos nyelvi helyzet egyik forrása maga a nem megfelelő nyelvi minta. Hátrányos nyelvi környezetnek, amikor az adott beszédhelyzetben nem állnak az egyén rendelkezésére a nyelvhasználati eszközök olyan mértékben, hogy az a sikeres nyelvi kommunikációt garantálja (Kiss, 2002, 124).

Gósy Mária *Pszicholingvisztika* című könyvében arról ír, hogy az anyanyelv-elsajátítással a nyelvi jelek tárolása is kezdetét veszi, és ez a folyamat életünk végéig tart. Létezik egy agyi tároló rendszer, ez a mentális lexikon. A mentális lexikonban a nyelv és a beszéd különféle egységeit és szabályait tároljuk. Egyénfüggő, működése és nagysága nem állandó. Az ismert és a használt szavak mennyisége a gyermekkortól egészen az idős korig változik, az élet különböző szakaszaiban (Gósy, 2005, 401).

Létezik passzív és aktív szókincs. A mentális lexikonban tároljuk a passzívan és aktívan elérhető szókészletünket. Passzív szókincs az, amikor ismerjük a szót és annak jelentésével is tisztában vagyunk, de a mindennapi beszédünk során nem használjuk. Az aktív szókincset ezzel szemben rendszeresen beépítjük mindennapi beszédünkbe (Gósy, 2005, 401).

Adamikné Jászó Anna *Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségig* című könyvében megjegyzi, hogy az anyanyelv elsajátításának menete folyamatosan vagy ugrásszerűen történik. Teljesen egyénfüggő, hogy melyik gyerek, milyen úton vagy melyik időszakban melyik úton halad. Nyelvről akkor beszélünk, ha a gyermek szótagokat mond, és ha a kiejtett hangsornak már jelentése van.

A nyelv formájának és tartalmának megfelelően a beszédfejlesztésnek két területe van: 1. a beszédészlelés és a beszédhallás fejlesztése, 2. a tulajdonképpeni beszédfejlesztés a szavak, a mondatok és a szöveg szintjén.

A beszédészlelés és a beszédhallás egymással mindig párhuzamosan fejlődik. Az artikulációs bázis a gyerek tízéves korára alakul ki, addig lehet és érdemes a beszédhibákat eredményesen javítani. Leghatékonyabban mégis öt éves kortól javallott a beszédhibák javításával foglalkozni, így az óvodai fejlesztés ebben fontos szerepet kap (Adamikné 2006, 25-52).

Hernádi Sándor *Beszédművelés* munkájában kifejti, hogy a beszédhez szükséges levegőt mindig a célnak megfelelően kell felhasználni, az elhasznált levegőt pedig pótolni kell. A beszédlevegzés tökéletesítése fizikai jellegű folyamat. A beszéd a hallgató számára hangélményt közvetít, melynek meghatározó élménye maga a hangadás. A jól hallható beszéd gazdag rezonanciát kíván meg. A harmonikus artikuláció vizualitásával is növeli a beszéd érthetőségét. A megfelelő állmozgás és ajakműködés segít láthatóvá tenni legtöbb hangunkat. Beszédhibákról akkor beszélünk, amikor helytelenül képezzük a magán vagy mássalhangzókat (Hernádi 1995, 19-114).

A beszédtevékenység egyféle összetett jelensége négy egységre bontható: légzés, hangadás, kiejtés, kifejezés (Montágh, 2001, 7-28).

Először a légzéssel kell foglalkozni, hogy meg tudjuk teremteni a jó hangadás alapfeltételeit. Ezután következik a hangadás, hogy biztosítani tudjuk kiejtésünk forrását, később a kiejtéssel, s legvégül a kifejezés gazdagításával. **Montágh Imre** *Tiszta beszéd* című könyvében részletesen kifejti a beszédről a véleményét, illetve betekintést ad a beszédszervek működésébe. A jó hangadás megfelelő légzés nélkül teljesen elképzelhetetlen. A jó beszéd alapjának a biztonságos légzést tekintjük. A beszédlégzés folyamata: gyorsabb és mélyebb belégzéssel és hosszabb kilégzéssel történik (Montágh, 2001, 7-28).

Az újabb szakirodalomban a nyelvi tehetség fogalmával is találkozhatunk. Ennek a lényege, hogy ha egy gyermek nyelvi fejlődése gyorsabb ütemben megy végbe, akkor az a kisgyermekkorai tehetség egyik formájának tekinthető. A nyelvi tehetséggel rendelkező gyerek különös képességeket képvisel a nyelvhasználatban, gazdag szókincse van, így szóhasználata differenciált, jó kifejezőképességgel rendelkezik, megmagyarázza az összefüggéseket, hosszú mondatokban beszél, jó az verbális emlékezőképessége, kortársaihoz képest korábban érdeklődik a betűk és számok iránt, érzékeny, szívesen játszik idősebb társaival, de egyedül is jól eljátszik, a konfliktusokat verbálisan oldja meg (Podráczky, 2012, 28-33).

Az óvodapedagógusnak ezen gyermekekre is figyelmet kell fordítania, hiszen a tehetséges gyerekek gondozásával is foglalkozni kell. Általuk motiválhatóak lehetnek a nyelvi hátránnyal vagy fejlődési lemaradással küzdő gyerekek.

„Az óvodai nyelvi fejlesztés feladatai a következők: élmények meghallgatása, ritmusos játékok és mondókák tanulása, képeskönyvek nézegetése, melyet beszélgetés kísér, szerepjátékok játszása, beszélgető alkalmak megteremtése különféle kommunikációs partnerekkel (Podráczky, 2012, 28-33).

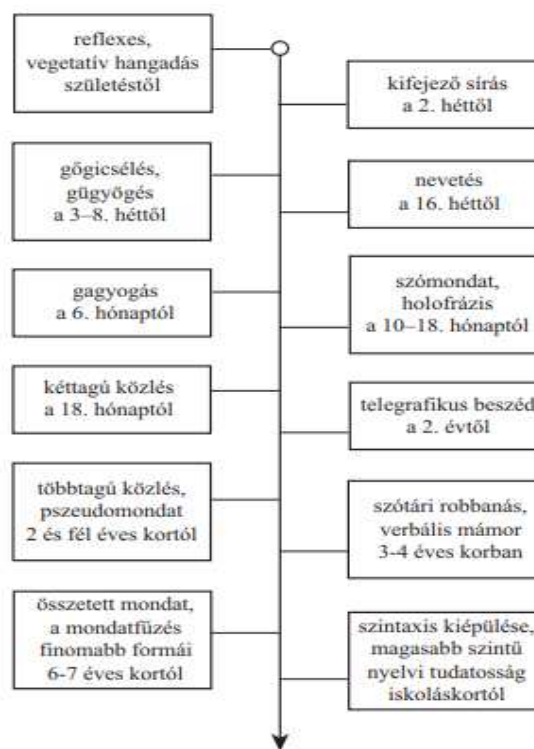
Fehérné Kovács Zsuzsa és Sós né Pintye Mária *Játsszunk beszédet* című könyvben arról írnak, hogy a nyelvelsajátítás nem csupán utánpótlás eredménye, hanem egy program, amely magában hordozza a nyelv elsajátításának lehetőségét. A program akkor lép működésbe, ha a környezettől elégséges nyelvi ingert kap hozzá a gyerek. Ezen ingerek hatására kezdi el felfedezni a beszédhangokat, s fokozatosan megtanulja a konkrét nyelvre jellemző nyelvtant. A szülő a nyelvi fejlődést azzal segíti a gyerekénél, ha reagál a gyermeke kérdéseire, jól érthető mondatokban válaszol neki, kedvet teremt magához a beszédhez, rávezeti gyerekeit arra, hogy a beszélgetés során egymás számára közlünk valamit és ezzel hatunk is egymásra. Csecsemőkorban pedig az a fontos, hogy a gyerekek énekeljen az édesanyja, gondozója, ölbeli játékokat játsszanak vele és pozitív megerősítést kapjon szülei részéről (Fehérné-Sós né, 2010, 92-121).

„ Az álltatók, a jártatók, a tapsoltatók és az ezekhez kapcsolódó ringató mozgássorok, a szájról olvasható és könnyen utánozható egyszerű mondókák nagyban hozzájárultak a beszédfejlődéshez, az anyanyelvi beszédritmus elsajátításához” – fogalmazza meg munkájában Szigethy Ildikó (Szigethy, 2010).

A fent említett szakirodalomokkal egybehangzóan a beszédfejlődést elősegítő tényezőként a következőket említhetjük meg: tényleges kommunikációs helyzetek megteremtése, jó beszédpélda nyújtása, figyelemfordítás a közlés tartalmára, korrigált visszajelzés, örömteli beszélgetés.

A tiszta ejtés előfeltétele a jó hallás és a megfelelően működő beszédszervek. Csecsemőkortól a gyerek öt éves korig három korszak különböztethető meg a beszéd kommunikációban betöltött szerepének szempontjából: „megszólalok korszak”, „megnevezem korszak”, „elmondom korszak”. Valamennyi korszakban a szülőre hárul az a feladat, hogy helyes irányba terelje a gyermeke beszédképességének fejlődését (Fehérné-Sósné, 2010,92-121).

I.2 A beszédfejlődés szakaszai és főbb állomásai 0-6 éves kor között

1. számú ábra A beszédfejlődés szakaszai (Neuberger, 2014,39).

A baba születésének második hetétől kezdve úgynevezett kifejező sírást hallat, és ezzel bizonyos kommunikációs szándékot jelez a környezete felé. Ezen sírásnak különböző típusai lehetnek: a fájdalomsírás, melynek intenzitása a legnagyobb; az unalomsírás, mely rövid hangzó

szakaszokból és majdnem csendes periódusokból áll; az éhségsírás. Tehát a csecsemő panaszcsevegés- és örömhangokat hallat.

A 3. és a 8. hét között kezdődik meg a gőgicsélésnek az időszaka, amely során a csecsemő a későbbi beszédhangok létrehozásához szükséges artikulációs gesztusokat gyakorolja be, így mind hallóérzéke, mind hangképző szerveinek mozgása egyre finomodik. Elsőnek egyetlen magánhangzóra emlékeztető hangot ejt a baba, majd a második-harmadik hónapban megjelennek a mássalhangzós kapcsolatok. A kezdeti hangok nyelvtől függetlenül többnyire azonosak. A gőgicsélt hangsorok egyre hosszabbak lesznek, a kisgyermek elkezd figyelni a felnőtt szájmozgását, próbálja utánozni a látottakat, hallottakat.

Hat-kilenc hónapos korban már próbálja kommunikációs céllal használni a hangsorokat. A gügyögés hangjai nem véletlenszerűek, az első szavak megjelenésének elősegítésére jól begyakorolt hangok készlete áll a gyermek rendelkezésére

Az első szavak egyéves (10–15 hónapos) korban jelennek meg, amelyek aztán jelentéssel bíró hangsorokká válnak, melyeket szómondatoknak vagy holofrázisoknak nevezzük. A gyermekek beszédértését ebben a korban befolyásolja az adott szituáció, ugyanígy nagyrészt az adott környezet segítségével érti meg az édesanya vagy gondozó a gyermek közlését. A holofrázisokat felépítő hangok és a szótagtípusok tekintetében hasonlóság figyelhető meg a különböző anyanyelvű gyermekek esetében.

A szómondatok megjelenését a kétszavas közlés váltja fel, ami 18 hónapos kortól jelentkezik. Ebben a fázisban a gyermek egymás mellé illeszt két ismert lexémát. A kétszavas közlések nem véletlenszerűek, hanem szabály által irányított nyelvi képződmények. Ettől a szakasztól kezdve a szavak elsajátításának gyors növekedése figyelhető meg, ami átlagosan körülbelül kilenc szó elsajátítását jelenti naponta.

Kétévesen kezdődik a távirati stílusú (telegrafikus) beszéd időszaka. Távirati jellegét a funkciósavak és a szóvégződéslek elhagyása kelti. Az egymás után ejtett szavak sorrendje a logikai összetartozásra utal. A használt szófajok rendszere folyamatosan bővül.

Kétéves korban a gyerek közléseinek hosszúsága már 3-4 szó, melyeket többféleképpen kombinálnak és egyre több toldalékkal látják el. A harmadik életév végére akár három-öt szóval álló mondatot is összeraknak (Neuberger, 2014, 42-46).

Réthy Endréné Sarbó Artúr és a kisgyermekkori beszédfejlődés és -fejlesztés elmélete a századfordulón című munkájában az alábbi szakaszokra bontja a kisgyermek beszédfejlődését:

a) Élettani siketség és vakság szakasza. Az újszülött kiáltásai és sírása az születést követően reflexműködések.

b) Szótagolatlan hangok szakasza. A csecsemő mozgatja a beszédszervet alkotó izmokat, s ezek a mozgás következtében hang- és zörejképzést eredményeznek.

c) A gagyogás szakasza. Ez a szakasz a 5-6. hónapban jelentkezik, az érzékszervek működésbe lépése kerül előtérbe. A gyermek figyelni kezd, és elkezd a hangok utánzását.

d) A szótagolt, tudatos beszéd szakasza. A gyermek tudatosan kezdi használni a szavakat gondolatai kifejezéséhez (Réthy, 1994, 36).

Austin, John L. *Tetten ért szavak* című könyvében leírja, hogy a nyelv elsajátítása hosszú folyamat eredménye. A méhen belüli életben a magzati nyelv kialakulásával veszi kezdetét és kb. 14 éves korban éri el a felnőttkorra jellemző nyelvi fejlettségi szintet. Az anyanyelv-elsajátítás, vagyis a beszédészlelés és -megértés az újszülöttkorban kezdődik és folyamatosan fejlődik (Austin, 1990, 158).

Lukács Ágnes és Kas Bence szerzőpáros *Érts és értesd meg magad! – A nyelvi fejlődés folyamata és elmaradásai* című tanulmányukban közlik, hogy az első szavak általában alapszintű kategóriákat jelölnek (pl. kutya, kocs). Az első szavakkal a gyermek egy egész gondolatot is kommunikálhat, teljes mondatot jelölhet, ezért ezt a fejlődési szakaszt az egyszavas mondatok korszakának, vagyis „holofrasztikus szakasznak” nevezzük (Lukács - Kas, 2011, 180-224).

Rosta Katalin *A nyelvi fejlődés folyamata, az eltérő nyelvi fejlődés korai felismerése és terápiája* című írásában kifejti, hogy a négy-öt tagú közlések a gyermek hároméves korában kezdenek kialakulni, s a gyermek ekkor kezd szabályosságokat felfedezni a nyelvben. A szókinca bővül, a mondattani szerkezetek bonyolultabbak lesznek.

A gyermek nyelvi fejlettségét az határozza meg, hogy milyen beszédmintát és mennyi nyelvi ingert kap attól a környezettől, amiben él. A fejlődés együttesen kimutatható a hangképzés, a jelentés, a grammatika és az interakciós képességek területén. A későn felfedezett nyelvfajlárdési problémák megnehezítik a gyermek fejlődését és fejlesztésének esélyeit is hátráltatják. Az iskoláskor kezdetére a gyermekeknek rendelkezniük kell az alap kultúrtechnikák elsajátításához szükséges nyelvi fejlettséggel. Ki kell alakulnia a fonológiai tudatosságának, azaz a szavak hangokra történő bontási képességének (Rosta, 2015, 122-123).

1.2.1. Az óvodáskorú gyermek beszédének jellemzői

Balogh Éva *Fejldéslélektan I.* című munkájában kifejti, hogy az óvodáskorban a beszéd fejlődését és aktivitását elősegíti, hogy megnő a társas kapcsolatok száma, illetve sokféle kommunikációs helyzetbe kerül a gyermek. A szociabilitás, a társ iránti érdeklődés, a játék, a játékban szükségszerű együttműködés vagy versengés, a kíváncsiság, a környezet és valóság felé fordulás mind-mind a fejlődés előmozdítói. Tehát a beszéd fejlődésében szerepet játszó legjelentősebb motívumok a társas kapcsolatok számszerű növekedése, a sokszínű és

figyelemfelkeltő tárgyi környezet, a fokozódó megismerési vágy és kíváncsiság, illetve a gondolkodás fejlődése. Ebben az időszakban a gondolkodás és beszéd fejlődése között szoros összefüggés figyelhető meg (Balogh, 2005,200).

Tancz Tünde *A kommunikáció és nyelv fejlődése a kora gyermekkorban* című írásában említést tesz arról, hogy óvodáskorban a verbális kommunikáció dominanciája jellemző (Tancz, 2011). Egy másik szakirodalom kiemeli, hogy a gyerek szituatív beszéde mellett már megjelenik a kontextusba helyezett beszéd is, ami összefüggő, mindenki számára érthető. Megjelenéséért több pszichikus funkció és képesség felelős: az emlékezet és a képzelet fejlődése; az empátikus készség, amely a tapasztalatoknak köszönhetően alakul ki. Ezekon kívül fejlődik még a gondolkodás, kialakul az a fajta gondolkodási képessége, ami a kontextusfüggő beszéd elsajátítását teszi lehetővé. Ennek következménye, hogy a gyermek képes elvonatkoztatni önmagától, képes beleélni magát mások helyzetébe. Az ily módon elmesélt történetek a hallgatók számára érthetőek (Balogh, 2005,200).

Sugárné Kádár Júlia egy érdekes dologra hívja fel a figyelmet. *A beszédfejlődés útjai – beszédfejlesztés az óvodában* című könyvében leírja, „hogy a gyermek beszédében az adott eseménynek azt a részletét ragadja ki és hangsúlyozza, amiről ő úgy gondolja, hogy a legfontosabb és legérdekesebb. Választását érzelmi alapon teszi meg. Emellett az óvodás elsősorban a felnőttel lép kapcsolatba, ő az, aki motiválja, hogy megnyíljon, megszólaljon, beszéljen és meséljen. Később az itt elsajátított mintákat alkalmazza a kortárskapcsolatok kialakítása során. A játék, mozgás, ritmus, érzelmek és beszéd között összefüggés figyelhető meg ebben a korban. Így az egyszerű, ritmikus mozdulatsorokkal kísért ősi, népi mondókák, népi körjátékok, kiszámolók és felelgetős játékok mind-mind a nyelv és kommunikáció fejlődését szolgálják” (Sugárné, 1986,196).

Tancz Tünde beszél még arról is, hogy ezekben az években a nyelvhasználat folytonos mennyiségi és minőségi fejlődésen megy keresztül. A folyamatban valamennyi nyelvi szint (fonetika, fonológia, morfológia, szintaktika és pragmatika) érintett (Tancz, 2011).

Gósy Mária szerint a beszédmegértés még nagymértékben különbözik a felnőtt korúak elvárt szintjétől. A gyermeknek egyrészt szüksége van vizuális információkra, melyek például a beszélő szájmozgása, hangképzése, mimikája lehetnek. Másrészt saját logikájára, értelmező képességére és érzelmekre is támaszkodik, valamint a megértést befolyásolja az aktuális fizikai és pszichés állapot is (Gósy, 2005, 401).

I.3. A beszéd kialakulásának szervi háttere

A beszédhangok képzése, artikulált létrehozása csak az ember sajátja. Az emberré válás folyamatában a testtartásban és a hangadó szervek alakulásában történő változás által jött létre az artikulált beszédhang képzésének feltétele (Csernicskó-Híres, 2008, 17).

Csernicskó István – Híres Kornélia *Hangtan* című munkájában átfogó képet ad a beszédszervekről.

„A beszédhangokat a beszédszervek vagy hangképző szervek segítségével képezzük. Az embernek nincsenek külön szervei a beszéléshez, a hangképző szervek elsődleges funkciója élettani, s csak másodlagosan, a nyelv megjelenésével alakult ki artikulációs szerepük.

Az emberi beszédszervek a következők: a mellkasban elhelyezkedő tüdő, a légcső és a felső végében található gégefő, a gége feletti üregrendszer, az ún. toldalékcső (garatüreg, szájüreg és orrüreg). Ezek nagyjából vízszintes fekvésű rugalmas izomkötegek. Az egyes részeknek természetesen további osztása lehetséges” (Csernicskó-Híres, 2008, 17).

Dr. Boros Terézia a hangadás szerveinek a következőket nevezi meg:

a) A tüdő és működése

Az emberi hangadásban, a hang létrehozásában az energiát adó levegőt a tüdő szolgáltatja. A tüdő a bordakosárban helyezkedik el, két lebenyből áll, apró hólyagocskák szövetedéke, amelyek kapcsolatban vannak egymással és a hörgőkkel, majd pedig ezek a légcsőben egyesülnek. A tüdő elsődleges szerepe élettani, feladata a szervezetben végbemenő lassú égéshez az oxigén biztosítása és a káros szén-dioxid kiválasztása. E kiáramló levegőt használjuk fel a hang képzésére.

b) A gégefő

A gégefő a légcsőnek kiszélesedett meghosszabbítása. A levegő a tüdőből a légcsövön át a gégebe jut. A géget porcok alkotják. A gégefő belsejében vannak a hangszalagok elülső végükkel a pajzsporchoz rögzítve, hátsó végükkel a mozgékony kannaporcokhoz tapadnak. Ez utóbbiak mozgását követve összezáródhatnak vagy széthúzódhatnak.

A kannaporcok mozgásától függően a hangszalagoknak többféle állását lehet megkülönböztetni. Ha egymástól távol, nyitott állásban vannak, akkor a kiáramló levegő nem rezegteti meg őket, de ha összezáródnak, akkor a levegő csak úgy tud átáramlani, ha a hangszalagokat mozgatja. E mozgások szerint vagy zöngétlen hang keletkezik (zöngétlen mássalhangzók) vagy zöngés (magánhangzók, illetve zöngés mássalhangzók).

c) Toldalékcső vagy hangjárat

Összefoglaló neve azoknak a hangképző szerveknek, amelyek a gége felett a beszédhangok képzésében aktív vagy passzív módon részt vesznek. A gégefedő porc felett kezdődnek, és az ajkakig, illetve a külső ornyílásig tartanak.

A garatüreg a légjáratnak a gégefő felett való közvetlen folytatása. Itt dől el, hogy a levegő az orrüreg vagy a szájüreg felé tart: az ínyvitorla vagy ínycsap szabályozza a levegő útját. Ha a szájüreg felé elzárja a levegő útját, az orrüregen át távozik és orrhangok jönnek létre (m, n, ny), ha az orrüreg felé zárja a kiáramlást, szájhangok keletkeznek. A magánhangzók és mássalhangzók többsége ez utóbbi módon jön létre, illetve módosul (Borsos, 2003, 2).

d) A nyelv, szájpadlás és a fogak

Csernicskó István – Hires Kornélia *Hangtan* című tanulmányában a következőket olvashatjuk a hangképző szervekről:

„A szájüregben helyezkedik el a legfontosabb artikuláló szerv, a nyelv. A nyelvnek megkülönböztetjük a hegyét, a peremét és a hátát. A nyelv segítségével változtathatjuk (növelhetjük vagy csökkenthetjük) a szájüreg térfogatát, a kiáramló levegő útjába zárt vagy akadályt képezhetünk.

A nyelv mellett akadályt alkotó szerv még a szájpadlás. A szájpadlást elől a fogak határolják. A fogmederben képzett hangokat foghangoknak nevezzük. A szájpadlás nagyobb területét kitevő kemény íny érintésével vagy megközelítésével képzett hangokat a magyar hangtani szakirodalomban szájpadhangoknak nevezik.

A szájüregben található további hangképző szervpár a két ajak. E szervpár a rezonátorüregként szolgáló szájüreg kijáratának nagyságát szabályozza, de önállóan is alkothat akadályt, amely feloldása önálló hangforrás is lehet. Az ilyen hangokat nevezzük ajakhangoknak (b, p, m)” (Csernicskó-Hires, 2008, 20-21).

II. A BESZÉDFEJLŐDÉS ZAVARAI ÓVODÁS KORBAN

Óvodáskorban többféle beszédben való akadályozottság létezik. Ezeket a hibákat az óvodás korban kell korrigálni, természetesen a család és szakember bevonásával együtt.

A szervi beszédhibák a fejlődés velejárói, javítását logopédus szakemberek végzik, adott esetben különböző szakorvossal való együttműködésben. Azonban a szakemberek munkáját segítve az óvónő is sokat tehet a gyermekek fejlődéséért.

Ebben a fejezetben a logopédiai kórképeket vázolom fel, valamint az artikulációs zavarok (pöszesség) javításának lépéseit. Továbbá pedig a beszédkésztség fejlesztésének egyéb módjait is felvázolom.

II.1. A beszédhibák fajtái, formái

Kasznár Felícia *Gyakori beszédhibák a gyermekkorban* című írásában egy általános képet ad arról, hogy a beszédhibák igen sokfélék lehetnek, a beszéd, mint összetett funkcionális rendszer igen sok ponton sérülhet, így a vezető tünet is más és más lehet. „Minden esetben jellemző a kommunikáció zavara, a hangzó beszéd, a beszédmegértés és/vagy az írott nyelv sérülése. Súlyossága is változó, így következményei is eltérőek. Egyes beszédhibák könnyen rendeződnek, a gyermeki fejlődés során, míg mások alapjaiban nehezítik meg az iskolai tanulmányokat, a szociális kapcsolatok kialakítását.

Osztályozásuknál a fő tünetből indulunk ki. Ez alapján beszélhetünk:

megkésett beszédfejlődésről, artikulációs zavarokról, orrhangzósságról, dadogásról, hadarásról, olvasás-, helyesírás-, írászavarokról, hangképzési zavarokról, neurogén kommunikációs zavarokról, vagyis: afáziáról, dizartriáról, valamint egyéb fogyatékosághoz, betegséghez társuló beszédzavarokról.

A következőkben részletesen kívánom kifejteni azokat a zavarokat, amelyekkel az óvodáskorban találkozhatunk. Az alap kultúrtechnikák területén jelentkező zavarok a tanulási zavarok körébe tartoznak, így tehát ezeket nem fejtem ki részletesen, hiszen a mi célcsoportunk az óvodáskorú gyermek, azonban írok ezek megelőzésének lehetőségeiről.

Megkésett beszédfejlődés

A gyermeki beszédfejlődés késése elég gyakori jelenség. A szegényes gagyogás, a kontaktuskésztség hiánya már egyéves kor előtt jelzi a problémát. Az első szavak megjelenése, a szókincs folyamatos bővülése másfél-kétéves korban várható. Ha ez elmarad, vagy a jól induló fejlődés leáll, érdemes a gyermekorvossal és logopédussal konzultálni. Ebben a kérdésben a gyermekorvosok hároméves korig általában türelemre intik a szülőket, hiszen általában erre az

időre valóban megindul a beszéd, de a tapasztalat azt mutatja, hogy nem érdemes várni és értékes időt elveszíteni (Krasznár, 2003,1-12).

A diszfázia súlyos nyelvi fejlődési zavar, melynek jelei már a fejlődés korai szakaszában jelentkeznek. Jellemzője: minőségileg és strukturálisan eltérő nyelvi fejlődés, mely nincs összefüggésben hallás csökkenéssel. Fő tünetei: pöszeség, szószegmentálás nehézségek, gyenge verbális emlékezet, funkciózavarok. A nyelvi hátrány felnőttkorban is megmaradhat nyelvi gyengeségként. Gyakran társul diszlexiával, diszkalkuliával. Két csoportra osztható: a kifejező beszéd zavarára és a beszédészlelés és -megértés zavarára, amely a kifejező beszédet is érinti. Terápiája korai fejlesztés keretein belül megoldható, beszédindítás, képességfejlesztés útján vihető véghez (Krasznár, 2003, 1-12).

A pöszeség

A beszédfejlődés folyamán 3 éves korra alakul ki az anyanyelvre jellemző hang- és fonémarendszer. A fonémák ejtésében lehetnek átmeneti vagy tartós eltérések, 4,5-5 éves korig ezt az állapotot élettaninak tekinthetjük. Ezt követően az élettani pöszeség jó akusztikus és motoros fejlődés mellett spontán javul. Megfelelő beszédfejlődésnél először észreveszi a gyermek a környezete rossz ejtését, de a sajátját még nem. Mivel az élettani pöszeség teljesen fiziológiás, a fejlődés velejárója, nem kell a gyermeket terápiában részesíteni (Krasznár, 2003,1-12).

4,5-5 éves kor körül, ha még mindig nem megfelelő a gyermeknél a hangok kiejtése, akkor pöszeségről (artikulációs zavarról) beszélünk. A pöszeség érinthet egy vagy több hangot egyaránt. „Amennyiben csak néhány hangnál van eltérés, akkor részleges, míg 10-nél több hang érintettsége esetén általános pöszeségről beszélünk. A pöszeség lehet hangcserés (paralíás), amikor egy másik helyesen képzett hanggal cserél, pl. cica helyett tita, vagy lehet hangkihagyás (pl. h hang kihagyása), torz ejtés (pl. sz hang interdentalis ejtése úgy, hogy a nyelv hegye kicsúszik a fogak közé). A legsérülékenyebbek az ún. sziszegő és susugó (sz-z-c-s-zs-cs) hangok, ahol már egy enyhébb hallássérülés, fogsorzáródási rendellenesség is torzításhoz vezethet. A pöszeség hátterében állhat a motoros kivitelezés, illetve az akusztikus észlelés zavara” (Krasznár, 2003, 1-12).

Az orrhangzós beszéd

Az orrhangzós beszéd nem más, mint az orr és szájüregi rezonancia megváltozása. Létezik: nyílt, zárt és kevert változata. A nyílt orrhangzósság a veleszületett ajak- és szájpadhasadék következménye, mely során a száj és az orrüreg közötti zárást a lágyszájpad és a garat hátsó, illetve oldalsó falának izomzata nem tudja biztosítani. A korai beszédfejlődés alapja ebben az esetben a hasadékok műtéti zárása. Nyílt orrhangzósság ezeken kívül kialakulhat organikus és funkcionális okok hatására is.

A zárt orrhangzós beszéd jellemzője az, hogy az orrban valamilyen akadály miatt az m, n, ny hangok nazális színezete eltűnik. Az oka lehet nátha, orrpolip vagy a légyszájpad fokozott működése.

A kevert típusban a fent említett fajtáknak a tünetei keverednek (Krasznár, 2003, 1-12).

Diszlexia, diszgráfia, tanulási zavarok

A diszlexia olvasási és helyesírási gyengeséget jelent, mely a tanulási zavarok fogalomkörébe tartozik. Hátterében több ok is lehet. Leggyakrabban a központi idegrendszer sérülései, organikus eltérései, érési késése, működési zavara, örökletesség, lelki és környezeti okok állnak a hátterében.

A diszlexia tünetei már óvodáskorban megfigyelhetőek. Jellemzői, amire érdemes odafigyelni: a motoros ügyetlenség, koordinálatlan nagy- és finommozgások, a beszédmozgások, az egyensúlyérzékelés zavara (Krasznár, 2003, 1-12). Ezek ismeretében a tanulási zavarokra utaló tüneteket hordozó gyerekek képességeit feltétlenül fejleszteniük kell az óvodában.

Diszfónia

Egyre gyakoribb jelenség a rekedtség, ami az egész hangképzést érintő rendellenesség.

A diszfónia tünetei:

- a rekedtség, fátyolos, levegős vagy erőteljesen préselt hang
- a rossz légzéstechnika, ami következtében a vállak megemelkednek, a nyakizmok erőteljesen megfeszülnek,
- a nem megfelelő hangmagasság (ez gyermekkorban leginkább mélyebb hangot jelent),
- a csökkent, vagy túlzott hangerő és rövid hangtartás.

Gyakori még a krákogás, a torok kaparó érzése.

Gyermek- és felnőttkorban egyaránt kialakulhat. Kialakulásának oka lehet:

- a hang túlerőltetése
- gyermekkori diszfónia esetén az érzékeny gyermeket ért trauma,
- valamint a különféle megbetegedések.

Veszélye, hogy miután a hangszalagok ez esetben nem zárnak megfelelően, a hangszalagok folyamatos erőltetése következtében a hangszalagok megvastagodhatnak és hangszalagsomók alakulnak ki rajtuk (Krasznár, 2003,1-12).

A dadogás

Dadogáskor a gyermek rosszul veszi a levegőt és beszédében megakad, melynek következtében hangokat, szótagokat ismétél. Okai többfélék lehetnek: az öröklés, születés kori agykárosodás, vagy pszichés zavarok. Ha a beszéd ritmusában és ütemében keletkezik a zavar,

akkor hadarásról beszélünk. Kialakulásának oka: lehet örökletes, de a rossz beszédpélda vagy akár egy születéskori agykárosodás is (Krasznár, 2003, 1-12).

A dadogás a beszédritmus zavara, amikor az ember tudja, hogy mit akar mondani, de a hangok akarattalan ismétlése, elnyújtása vagy elakadása az izmok görcsös feszülése miatt nagyon nehezen tudja azt elmondani. Lehet tónusos, mikor erős, nehezen oldódó görcsök jellemzik a beszédet és a beszélő szó eleji kezdő hangzót ejti görcsösen. Valamint lehet klónusos dadogás. Ennek jellemzője, hogy a dadogó ember hangkapcsolatokat, azaz szótagokat ismételt meg beszéd közben.

Kezelése feltétlenül szükséges, mert kommunikációs gátoltsága miatt az életminőséget hátrányosan befolyásolja (Krasznár, 2003,1-12).

II.1.1 A pöszeség javításának lépései

A pöszeség (szigmatizmus): sz ~ z ~ c, s ~ zs ~ cs hangok hibája. Ez a leggyakrabban előforduló beszédhiba, érintheti a felsorolt hangok mindegyikét, vagy hármas csoportokban is jelentkezhet, de nem ritkán csupán egy-egy hang hibás. A pöszeség okai között sorolja MONTÁGH IMRE a selypítő környezetet, a nyelvi ügyetlenséget, az első fogak hiányát, ujjszopás következtében kialakult fognövési rendellenességet, valamint a részleges hallásvesztéséget (Montágh, 2001, 7-28).

A pöszeség javításának a lépései: előkészítő gyakorlatok, kialakítás, rögzítés, automatizálás, motoros differenciálás. A következőkben szeretném a már korábban említett sziszegő és susogó hangok fejlesztésének menetét részletezni

Az sz hang helyes képzési módjának alakítása

Az sz hang helyes képzésének kialakítása a hallási felismeréssel kezdődik, majd hallási differenciálással és kialakítással folytatódik. Ezt követi a rögzítés. A rögzítés: szi, szé, sze, szá, sza, szo, szö, szu, szü szótagok utánmondásával kezdődik. Majd ugyanez a hangcsoport, ugyanebben a sorrendben következik, most már a magánhangzókkal kezdve: isz, ész, esz, ász, asz, osz, ösz, usz, üsz. Ezután az sz-t magánhangzó előzi meg és követi: iszi, észé, esze, ászá, asza, oszo, öszö, uszu, üszü.

Az automatizálás során a szavakat és szókapcsolatokat követően egy szöveget mondanak a gyerekek, például:

“A halász a Tiszán halászott. Hosszan ült hasztalan. Bosszankodott. Hopp! Lesz valami a hálóban. Húzta, húzta, de nem tudta kiszedni. Hopsz! A hal húzta vissza a halászt. Egészen a

szigetig úszott vele. Szegény halász ott kászálódott ki. A hal azután büszkén mutatta uszonyaival a keszegeknek: „Ilyen hosszú halászt fogtam” (Montágh-Montághné-Vinczéné, 1994, 237).

A z hang helyes képzésmódjának kialakítása

A rögzítés: zi, zé, ze, zá, za, zo, zü, zü, majd iz éz, ez, áz, az, oz, öz, uz, üz, aztán izzi, ézzé, ezze, ázzá, azza, ozzo, özzö, uzzu, üzzü.

Az automatizálás gyakorlásához a következő gyakorlatokat lehet használni: zizi, zizeg, zenél, zeke, zátony, zakatol, zab, zokog, zuhany zuhog, zümmög, víz, tíz, kéz, méz, néz, evez, lemez, ház, doboz, toboz, főz, őz, gőz, kalauz, hús, tűz, fűz, kazal, búza, mező, evező, izzó, húzó, váza, tűzoltó, fazék; hímez-hámoz, kézzel-lábbal, húzza-vonja, ezzel-azzal, tüsszel-vízzel, hozza-viszi.

Az automatizálásra szöveg szinten a következő történet használható: „Az őzike a zöld mezőn legelgetett. Zizzent a bozót. Az őz odanézett, mi az a zaj. Valami izeg-mozog a bozótban. Géza ült ott fényképezőgéppel a kezében. A hiú őz azonnal mozdulatlan pózba vágta magát” (Montágh-Montághné-Vinczéné, 1994, 237).

A c hang helyes képzésmódjának kialakítása

A rögzítés: ci, cé, ce, cá, ca, co, cö, cu, cü; ic, éc, ec, ác, ac, oc, öc, uc, üc; icci, éccé, ecce, áccá, acca, occo, öccö, uccu, üccü.

Automatizáláskor a következő szavakat és szövegeket lehet gyakorolni: cipő, cinke, cica, cékla, céltábla, cédula, cement, cápa, cammog, comb, cókmók, cövek, cölöp, bíbic, lécc, necc, akác, bohóc, kóc, lóca, koca, fácán, pocok, pocak, ecet, bicikli, boci kocka, tálca, pálca.

„Micike nem tudott tanulni a pici Lacikától meg a nyávogó cicától. Bejött a mamájuk, cumit adott Lacikának. Micike pici cicája tovább nyávogott. Micike elővette cicukája cumiját, megitta cilukáját. Micu cica is elhallgatott. Micike nyugodtan tanulhatta a leckéjét” (Montágh-Montághné-Vinczéné, 1994, 237).

Az s hang helyes képzési módjának kialakítása

A hangrögzítés a következő gyakorlatokkal történt. : su, sü, so, ső, sa, sá, se, sé, si; us, üs, os, ös, as, ás, es, és, is; usu, üsü, oso, ösö, asa, ásá, ese, ésé, isi.

Automatizáláskor a következő szavakat mondathatjuk a gyerekekkel: súly, sütemény, só, sonka, sövény, sajt, sál, semmi, sétabot, síp, mókus, hús, hús, mos, ötös, kas, kakas, tojás, ás, les, kés, ásít, ásó, eső, véső, iskola, újság, posta. Ezeken kívül természetesen sok más szóval

kiegészíthetjük a gyakorlatokat, ahol a szó elején, végén vagy a szó belsejében gyakorolhatják a gyerekek az adott hangot.

Szöveg: „Annuska és Pistike sétálgattak a hús fák alatt. A sövény mellett beteg sünikét találtak. A sünit betették a táskába, besiettek vele a konyhába. A táskát a sámlí mellé tették, és a veteményesbe mentek salátát tépni süninek. Lompos beosont a konyhába. A sámlí mellé settenkedett. Gondolta, kilopja a táskából, ami benne van. Sajtot, sonkát sejtett benne. Óvatosan bedugta a fejét: Jaj, jaj, a süni tüskéi! Ki sem tudott gabalyodni. Táskával a fején vágatott a veteményes kertbe” (Montágh-Montághné-Vinczéné, 1994, 237).

A zs hang helyes képzésmódjának kialakítása

Rögzítés: zsu, zsü, zso, zsö, zsa, zsá, zse, zse, zsi; uzs, üzs, ozs, özs, azs, ázs, ezs, ézs, izs; uzsu, üzsü, ozso, özsö, azsa, ázsá, ezse, ézsé, izsi.

Automatizálásra a következő szavak használtuk: zsúp, zsámoly, zsák, zsálya, zseb, zsebkendő, zsemle, zsineg, zszisik, zszindely, pajzs, uzsonna, mázsa, mazsola, dézsa, pázsit, pizsama, vizsla. A következő szöveg is az automatizálást szolgálja: ”A vizsla maga után vonta Zsuzsi pizsamáját a pázsiton. A pizsama zsebében mazsola volt. Méhek zsongtak elő. A vizsla a dézsába menekült” (Montágh-Montághné-Vinczéné, 1994, 237).

A cs hang képzése és javítása

A rögzítésre használt hangkapcsolatok: csu, csü, cso, csö, csa, csá, cse, csé, csi; ucs ücs, ocs, öcs, acs, ács ecs, écs, ics; ucsu, ücsü, ocsu, öcsö, acsa, ácsá, ecse, écsé, icsi.

Automatizálásra a következő szavak használhatóak: csutka, csuka, csülök, csomag, csónak, csont, csokoládé, csörgő, csap, csalán, csacsi, csákány, csákó, csempe, csikó, csiga, csillag, papucs, kulacs, pamacs, kalács, kalapács, ács, kovács, kapocs, mécs, kavics, tücsök, locsol, kacsa, bácsi, ecset, kocsonya, pecsét, köcsög, kocsi, bicska, kancsó, lencse, fecske, kecske, kulcs, kilincs.

Az összefüggő szöveg a következő lehet : “A macska a csöpp kicsi kacsa után futott. A kacsácska előtt tócsa csillámlott. Toccs, belecsobbant a tócsába, s a macskát a locspoccsal leloccsantotta. Vidáman csapkodott tovább” (Montágh-Montághné-Vinczéné, 1994, 237).

II.1.2. A beszédképesség-fejlesztés egyéb lehetőségei

„Az anyanyelv tanítását a gyerek meglévő nyelvi képességeire kell alapozni. A gyermek egy bizonyos életkorig tanítható meg a beszédre, ezt biológiai sorompónak nevezzük, hat-hétéves korra tehető. A második biológiai sorompó tíz-tizenhárom év körül van mikor is az idegen nyelv a legkönnyebben megtanulható. Tapasztalati tény, hogy ezután a kor után már nehéz a beszédhibákat javítani, nehéz a beszéd- és a helyesírási készséget fejleszteni, nehéz, de nem lehetetlen” (Adamikné 2006, 25-52).

II.1.2.1. Légzésgyakorlatok

A légzés a helyes és érthető beszéd egyik legfontosabb alapfeltétele, mivel a légzés szolgáltatja a szükséges energiát a beszédhez. A légzés automatikus cselekvés, azonban átmenetileg tudati befolyásolás alá kell vennünk. A beszédhez szükséges levegővételre jellemző, hogy tüdünk "spontán" módon gondoskodik hosszabb mondanivaló előtt több levegőről, de ennek köszönhető az is, hogy az indulat önként emeli a hangot, fokozza a tempót. A jó hangadás jó légzés nélkül elképzelhetetlen. A jó beszéd alapja a biztonságos légzés, a tagolás biztonsága a beszéd biztonságát mutatja. Kétféle légzés különböztethető meg:

- **az élettani légzés:** mely az életfenntartáshoz szükséges, néma légzés, amely lassúbb, felületesebb, ritmikusabb, kilégzése gyorsabb, mint a beszédlégzésé.

- **a beszédlégzés:** mely a hangadáshoz szükséges. A beszédlégzés gyorsabb és mélyebb belégzéssel, és hosszabb, hangos kilégzéssel jár.

A beszédtechnika oktatása mindig légzéstanítással kezdődik. A beszédpedagógia alapvető célja, hogy a megfelelő levegőadagolást, mint a hangadás forrását, megteremtse. A légzőgyakorlatok célja a nagy kapacitású rekeszlégzés kialakítása és automatikussá tétele. Fontos a hangtalan belégzés begyakorlása, a levegő beosztásának biztos kialakítása, és az egyenletes hangadáshoz szükséges kilégzés szabályozása (http://www.beszed.hu/a_legzes_beszedtechnika). A légzőgyakorlatoknak vannak olyan formái, melyek felnőttkorban javasoltak színészek, tanárok részére, de néhány egyszerűbb gyakorlatot az óvodás korú gyermekeknek is megtaníthatunk, mellyel segíthetjük fejlődő beszédképességet. Az óvodában jól alkalmazhatóak a következő légzőgyakorlatok:

Számlálgatva

Nagyon jó légzőgyakorlat, hogy egy-egy kilégzésre mind hosszabb és hosszabb számsort mond végig az ovis. Tempója nyugodt, messzire hangzón, a számokat szépen egymáshoz kapcsolva kell elmondani.

Egy-kettő

Egy-kettő-három
egy-kettő-három-négy-öt
egy-kettő-három-négy-öt-hat-hét-nyolc
egy-kettő-három-négy-öt-hat-hét-nyolc-kilenc-tíz-tizenegy(Montágh-Montághné-Vinczéné, 2013, 204).

Légzési edzés távnevetéssel

Bizonyos ideig kell megszakítás nélkül nevetni, és közben folyamatosan hangoztatja a következő hangutánzókat:

hihihi-hihihi-hihihi-hihihi-hihihi-hihihi-hihihi
hehehe-hehehe-hehehe-hehehe-hehehe-hehehe-hehehe
höhöhö-höhöhö-höhöhö-höhöhö-höhöhö-höhöhö-höhöhö
hahaha-hahaha-hahaha-hahaha-hahaha-hahaha-hahaha
háháhá-háháhá-háháhá-háháhá-háháhá-háháhá-háháhá
(Montágh-Montághné-Vinczéné, 2013, 204).

Papírtáncoltatás

A papírtáncoltatás olyan gyakorlat, amelynek során az ovisoknak azonos nagyságú papírcsíkokat hosszú ideig tartó, egyetlen egyenletes fúvással kell táncoltatni. Főleg az edzi légzőszerveiket, hogy a huzamosabb ideig tartó kilégzés üteme nem lassulhat vagy gyorsulhat. A papírszelet méretét változtatva, nagyon jól tudatosíthatjuk a kilégzés erőteljes jellegét. A későbbiekben lehet a fújás erősségén is változtatni, érzékeltetni (Montágh-Montághné-Vinczéné, 2013, 204).

II.1.2.2. Hangképző gyakorlatok

A hang a beszéd legkisebb, tovább nem osztható egysége. Az emberi testnek azokat a szerveit, amelyek a beszéd hangjait létrehozzák vagy módosítják, együttesen beszédszerveknek nevezzük. Beszéd közben a hangképző szervek állandóan mozognak, a hangok képzése folyamatos (Balázs-Bóna, 2016, 1-12).

Az emberi hang keletkezésének alapjait **Balázs Boglárka – Bóna Judit** *Életkori sajátosságok a beszédképzésben és a beszédfeldolgozásban* című írásukban a következőképpen vázolják fel:

Az emberi hang a hangszalagregzés útján keletkezik. A hang minőségét befolyásolhatják alkati, hormonális és pszichés tényezők. A hang magasságát a rezgésszám határozza meg, melyet a hangszalagok hossza és feszültsége, a tüdőből kiáramló levegő áramlási sebessége határoz

meg. A hang erőssége függ a hangszalagok rezgési amplitúdójától, amelyet mindenkor a tüdőből kiáramló levegő ereje és a hangszalagok zárási foka szab meg. Az emberi hang színezetének kialakítója a toldalékcső és a test rezonátor üregei (Balázs-Bóna, 2016, 1-12).

Az egyes beszédhangok képzésekor a beszélőszervek egy része passzív, más része aktív. Két fő csoportra oszthatjuk hangjainkat: magánhangzókra és mássalhangzókra.

A magánhangzó képzése a következő folyamattal írható le: a tüdőből kiáramló levegő megrezegteti a zöngéállásban levő hangszalagokat és ez a gégefőben megy végbe. Ilyenkor az alaphang mindig a zöngé. A levegő útjában ilyenkor más akadály nem áll. A toldalékcső a hangszekrény szerepében áll: a garat és a szájüreg rezonátorként a zöngét tovább színezi és az ajkak és a nyelv segítségével módosítja a toldalékcső formáját. Amikor a nyelv előretolódik, a szájüreg elülső részének terjedelme csökken és ebben az esetben garatüreg pedig megnő. Ilyenkor képezzük a magas magánhangzókat: e, é, i, í, ö, ő, ü, ú. Ha a nyelv hátrahúzódik mély magánhangzókat ejtünk: a, á, o, ó, u, ú. A rövid és hosszú magánhangzók abban különböznek el, hogy kiejtésük rövidebb vagy hosszabb időtartamú (Montágh-Montághné-Vinczéné, 2013, 204).

A mássalhangzókat meghatározó tényezők: a szájüregben képződő akadály minősége, az akadály helye, a hangszalagműködés, az ínyvitorla állása, az időtartam. A beszélőszervek valamely esetben elzárhatják a levegő útját, és ennek a zárnak a felpattanásának az eredménye maga a hang kialakulása. Van olyan eset, amikor az akadályt két beszélőszerv között kialakuló szűk rés jelenti, a levegő ezen halad át és így folyamatosan hangot ad (Montágh-Montághné-Vinczéné, 2013, 204).

A következőben szeretnék néhány lehetséges példát bemutatni a hangképző gyakorlatokra:

A külvilág hangjainak utánzása: zuhanyozás: hideg víz - íu, langyos - o, forró - á. Súlyemelés - áááááá, elakad - á á á á á, más hangzóval is. Ásítás, nyögés. Puszi dobás, bugyborékolás, pukkanás. Csettintés, csattogás nyelvvel.

Állathangok utánzása: brummogás - pittyegés: medve - kismadár. Sikítás. Kiabálás nagy szájjal, szűk szájjal - áú. Oroszlánordítás - áaou - először hangosan, majd halkítva. Patkódobogás.

Járművek hangjainak utánzása: sziréna - nínó közeledve. Repülőgép, pörgetés - r.

Hangutánzó szavak ismételtetése Bim-bam, csitt-csatt, tik-tak...

Szótagskálázás mássalhangzóváltással azonos magánhangzóval. Pl.: bedebede, menemene...(Montágh-Montághné-Vinczéné, 2013, 204).

II.1.2.3. Artikulációs gyakorlatok

Az artikulációs gyakorlatok a pöszeség javításának lépései között is kiemelkedő helyet foglalnak el, mivel célja a megfelelő izomérzet kialakítása. Célszerű tükör előtt végezni a gyakorlatokat. A pedagógus bemutatja a gyakorlatot, a növendék pedig leutánozza maga elé tartva a tükröt, melynek segítségével ellenőrzi, hogy helyesen végzi-e? A gyakorlatok során a beszéd szerveknek automatikusan és koordináltan kell dolgozniuk. A beszéd így artikulációs egésszet kell alkotson. Össze kell hangolni az egyes beszéd szervek mozgásait egymással és a külső környezettel.

Az artikulációs gyakorlatokat a szakirodalom a következő csoportra osztja: állgyakorlatok, körzés, ajakgyakorlat, nyelvgyakorlat, légyszájpad gyakorlat.

Állgyakorlatok

Lefelé irányú állajtás. Az áll előre tolása. Oldalirányú kimozdítása - jobbra, majd balra.

Körzés

Az eddig végzett elemeket összekötjük - nyugalmi (középre zárt) pozícióból indulva: előre toljuk az állat, majd kivisszük jobbra, leengedjük, átvisszük balra, és visszazárunk középre (nyugalmi pozícióba).

Ajakgyakorlatok

Ajaklazítás - levegő irányítással: a puhán összeérő ajkak belső élére fújt levegő enyhén eltávolítja, majd ismételten összeérinti az ajkakot. Az ily módon létrejött mozgás (vibráció) gyors és szapora. Fontos a laza izomtónus, a középre irányított hosszú, folyamatos levegő.

Fontos a feszes és laza izomtónus különválasztása, a hosszú és folyamatos levegő (jobbra) irányítása. Ismételjük meg a gyakorlatot az ellentétes oldalra (balra) is!

Ajaklazítás a levegőirányítás folyamatos változtatásával (középre, jobbra, balra)

Kerekítés - terpesztés. Kerekítés szűkítése - szűk pozíció tágítása.

Felső ajak elemelése a fogsorról - alsó ajak elemelése a fogsorról.

Nyelvgyakorlatok

Ezek a gyakorlatok fontosak a nyelvizmok erősítése szempontjából, elősegítheti a pontosabb hangkiejtést.

A gyakorlatokat az -á- magánhangzó fogrész távolságában végezzük!

Nyelvlaposítás - a felső ajakhoz illesztve (a zár alkotás, rés képzés előkészítéséhez)

Nyelvlaposítás - szájteáren belül (a kemény szájpad elülső-középső részénél, nyelvhegyi pozícióból kiindulva)

Nyelvlazítás - az -r- hang képzésének előkészítése - nyelvhegyi pozícióból kiindulva, levegő irányítással: A nyelvhegyi része puhán érintkezik a kemény szájpad elülső részével, miközben levegőt fújunk az érintkezési területre, minek következtében a nyelv eltávolodik, majd ismételten összeér a szájpad résszel. Az ily módon létrejött mozgás - (zöngétlen pergés) gyors és

szapora. Fontos a széles, lapos nyelvtartás, a laza izomtónus, a középre irányított hosszú, folyamatos levegő.

Nyelvtámasz (a nyelvháti mozgások kiinduló alaphelyzete).

Nyelvemelés (a nyelvhegyi mozgások kiinduló -alap- helyzete).

Nyelvhinta: az alsó fogmederhez támasztott lapos nyelv első harmadának előre - hátra hintáztatása anélkül, hogy a nyelv hegye támasztott helyzetéből kimozdulna. Az előre irányuló mozgásnál a nyelvhegyi része egyre nagyobb felületen érintkezik az alsó fogsor belső oldalával.

Középvájat képzése a sziszegő hangok előkészítéséhez. Az alsó fogmederhez támasztott lapos nyelv hosszanti középvájatának képzése.

Kanál megformázása a susogó hangok előkészítéséhez: A nyelvhegy és a nyelvperem felkunkorítása.

Lágyszájpad gyakorlat

A lágyszájpad és a nyelvcsap megemelése, majd nyugalmi helyzetbe való visszaengedése.

Néhány óvodában használatos artikulációs gyakorlat:

- „r” pergetése, ameddig a levegő tart: rigó, reggel, retek, ikerrel, magyarral,
- Hasonulási gyakorlatok: él-éljen, hall-halljon, szól-szóljon, ül-üljön...
- Szópárok ismételtetése nagy ajakmozgással, helyes időtartammal: málna-bálna, élne-véle, béka-répa, váza-mára

(http://alsos.fazekas.hu/wiki/72_gyakorlat_besz%C3%A9dfejleszt%C3%A9sre).

II.1.2.4. Szókincsbővítő gyakorlatok

A szókincsbővítő gyakorlatok, “beszéltető” gyakorlatok, ami a gyerekek szókincsére épít. Célja, hogy a tanuló mondanivalója választékos legyen.

Egy kisgyermek ismétléssel tanul. Az anya által nyújtott nyelvi minta a gyermek nyelvi fejlődésére hat. Az anyanyelv-elsajátítással kezdődik meg a nyelvi jelek tárolása. Ez a tárolási hely az agyban a mentális lexikon. „A mentális lexikon egyfajta „agyi szótár”, amelyben a nyelv és a beszéd különféle egységeit és szabályait tároljuk.” – tudjuk meg Gósy Mária munkájából (Gósy 2005). A szóasszociációs módszer segítségével aktiválhatjuk a mentális lexikont. A szóasszociációs módszerek fajtáiról Gósy Mária egy másik munkájában ír:

1. Szabad szóasszociáció:

- a) Teljesen szabad asszociáció nyelvi megkötések nélkül.
- b) A gyerekeknek úgy kell szavakat mondani, hogy egy meghatározott hívószóra reagálnak vele.

2. Szűkített szóasszociáció: A gyerekek meghatározott kategóriájú szavakat kell mondani.

3. Nyitott szóasszociáció: A gyerekek egy meghatározott jelentéskategórián belül kell szavakat mondani (Gósy–Kovács, 2001, 332).

A szóasszociációk „tipológiája” a következőképpen vázolhatjuk fel Gósy–Kovács, 2001 alapján:

1. Hangzási (fonetikai) összefüggés:

- a) homonímia (azonosalakúság), például: *vár* (főnév) – *vár* (ige);
- b) részleges fonetikai azonosság, például: *fotel* – *hotel*.

2. Szerkezeti összefüggés:

- a) szóképzés, például: *harc* – *harcos*;
- b) szóösszetétel, például: *cipő* – *cipőfűző*;
- c) szószerkezet, például: *szőke* – *nő*.

3. Szemantikai összefüggés:

- a) koordináció (mellérendeltségi kapcsolat), például: *gyerek* – *felöltt*;
- b) alá-, illetve fölérendeltségi kapcsolat, például: *zöldség* – *répa* (Gósy–Kovács, 2001, 332).

Szókincs bővítő gyakorlatnak a következők is alkalmazhatóak az óvodában:

- Hagyományos barkochba - növény, állat, tárgy, ...
- Kakukktolás, mi nem illik a sorba?
- Fejezd be a mondatot ... - Azt akarom ...; Megpróbálom ...; Jó lenne ...
- Most mutasd meg!

(http://alsos.fazekas.hu/wiki/72_gyakorlat_besz%C3%A9dfejleszt%C3%A9sre).

II.2. A kiejtészhibák

Az általános beszédhibákon kívül a kiejtészhibák is gyakoriak a gyerekek körében. **Montágh Imre** *Tiszta beszéd* című könyvében bemutatja a hangok ejtésének hibáit.

A gégeben a tüdőből kiáradó levegő hanggá válik, s ez a szájüregben hangzóvá formálódik át. Nem mindig hangból lesz azonban a hangzó: a h hang zörejből lesz, és szintén zörejből lesznek a zöngétlen mássalhangzók is.

A magánhangzók keletkezésének menete a következő: a gégeből áradó hang a szájüregbe kerül és itt, az ajkak formálása, a nyelv elhelyezése következtében sajátos színt kap. Az u, ü hangok képzésekor összecücsörítjük a szánkat, az é, i hangokat szélesre húzott ajakkal

képezzük. Ajakkerekítéses hangok: ú, ü, ú, u, ő, ö, ó, o, a; ajakterpesztéses hangok: i, i, é, e, á. Az ajkakon kívül a nyelv is módosítja a szájüreget, teret biztosítva a rezonanciának. Magas nyelvállású hangok az i, u, ü, közepes az é, o, ö, mély az a, e, s a legmélyebb az á (Montágh, 2001, 14-16).

A zárt hangképzés a magánhangzók leggyakoribb ejtészhibája közé tartozik. Ez összefügg az első fogak állásával.

A másik hiba a helytelen ritmusú magánhangzóejtés. A helyes ejtési javaslat a következő: az á és az é legyen mindig hosszú, de az a és az e mindig rövid. A többi az ékezettől függően hosszú vagy rövid lehet.

A mássalhangzók a szájüregben keletkező zárlat, rés vagy pergés következtében jönnek létre. A p hangnál figyelni kell a felpattanás erejére, és arra, hogy szóvégen is határozott legyen a kiejtése. A b hang zöngéje legyen mindig erőteljes. A t hang képzése akkor válik hibássá, ha túl hátul képezzük. A szó végi t hang gyakran elhalkul. Igen gyakori hiba a hosszú tt hangok rövid ejtése. Az s hang képzése szintén gyakran helytelen. Akkor helyes, ha mély és erőteljes. A megfelelő hangzású s hang létrehozható úgy, mint az sz hang, csak mélyebbre húzott nyelvvel és csücsörített ajkakkal.

Az r hang helytelen képzésekor mindig ellenőrizni kell, hogy a nyelvfelek nem rövid? (Montágh, 2001, 14-18).

III. EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA

III.1. A kutatás

Szakedolgozatomban a kisgyermekkorú beszédhibák felmérésével foglalkozom a Gálócsi Oktatási-Nevelési Komplexum óvodai részlegében és a palágykomoróci „Mesevár” óvoda nagycsoportosai között. A fejlesztő foglalkozásokat 2019 szeptemberében kezdtem el, és az országos egészségügyi karantén miatt március közepén kényszerültem befejezni.

Feladatomban a szakirodalom ismeretében és annak felhasználásával pontos képet alkotni arról, hogyan fejlődik egy óvodás gyermek beszéde különféle óvodai csoporton belül, levonjam a megfelelő következtetést.

III.1.1. Hipotéziseim

Hipotéziseim szerint a megfelelő beszéd- és artikulációs fejlesztő gyakorlatok segítségével a gyermekek beszéde, hangkiejtése javítható már óvodás korban az óvónő segítségével. Mindez azokra a beszédhibákra érvényes, melyek nem beszédszervi megbetegedésekből adódnak. Feltételezem, hogy a nagycsoportosok legalább felénél figyelek meg beszédhibát.

III.1.2. Minta

Szakedolgozatomhoz a szükséges kutatást a Gálócsi Oktatási-Nevelési Komplexum óvodai részlegének vegyes csoportjában végeztem. A csoportba 16 gyermek jár, akik 3-6 év közöttiek, nemek szerinti megoszlásuk: 11 lány és 5 fiú. Korcsoport szerinti eloszlás: 3-4 éves 8 gyermek van, akik közül 2 fiú és 6 lány; 4-5 évesek között 1 fiú és 2 lány van, 5-6 éves 5 gyermek van: 2 fiú és 3 lány.

III.1.3. A vizsgálat menté

A Gálócsi Oktatási-Nevelési Komplexumra azért esett a választásom, mivel kisebbik lányom ide jár. A palágykomoróci „Mesevár” óvodában pedig régi iskolatársam miatt esett a választás, ő itt dolgozik óvónóként. Fontos szempont volt még választásomnál, hogy olyan óvodát keressék fel, ahol az oktatás nyelve magyar.

A fejlesztő foglalkozásokat szeptemberben kezdtem el. Az első találkozásom a gyerekekkel a Gálócsi ONK felmérés jellegű volt és figyelembe vettem az óvónő beszédhibákra

mutató felmérését, amit tanévre lebontva két alkalommal végez el az óvodások között: szeptember és január első hetében. Megfigyeléseim alapján 16 gyerekből 5 gyereknél figyeltem meg beszédhibát, artikulációs zavart. Ennek tudatában a következő alkalomra beszédfejlesztő gyakorlatokat, kiejtésgyakorlatokat vittem, valamint előkészítő gyakorlatokat a pöszesség javításának lépései közül, melyet az egész csoporttal együtt végeztünk. Két hétben egyszer látogattam meg az intézményt, a foglalkozások 15-25 percig tartottak. A harmadik alkalom során a közös foglalkozás után külön gyakorlatokat végeztem a kiejtészhibával küzdő 5 gyerekkel. Minden gyerek 5-5 percet gyakorolt egyénileg.

A csoporttal közösen légzőgyakorlatot és szókincsbővítő gyakorlatokat, valamint és artikulációs gyakorlatokat végeztünk. Egyénileg hangképzőgyakorlatokkal és artikulációs gyakorlatokkal javítottunk a beszédhibákon. Második látogatásom alkalmával kiejtészhibákat javító gyakorlatokat gyűjtöttem össze. A gyakorlatokat az adott gyerekcsoportra szabtam. A fejlesztéseket az óvoda játszószobájában végeztük. Mivel vegyes csoportú óvodáról van szó, ezért először a kiscsoportba tartozó gyerekekkel foglalkoztam, majd a középső- és nagycsoportos gyerekekkel közösen. A gyerekek a csoportszobában körbe ültek, mindenki a saját székén. Amikor állógyakorlatot végeztünk, a szék elé álltak az óvodások. Minden gyakorlatsort bemutatással kezdtem, a feladatokat többször mondtam el. A következő feladatok alapján gyakoroltunk és játszottunk a gyerekekkel:

Légzőgyakorlatok

1. Felállunk és a lábunkat szétesszük. A jobb kezünket a hasunkra tesszük. Háromig számolok és ti addig vegyetek egy mély levegőt levegőt. Majd kettőt számolok, addig tartásátok bent a levegőt a levegő kilégzésekor pedig „sz” hangot ejtsetek.

2. Vegyünk mély levegőt. A levegő kilégzés során *sz, s, f, h* hangot adjatok ki.

Hangképző gyakorlatok

A hangképző gyakorlatok során célokom az volt, hogy a helytelenül képzett hangokat próbáljuk meg helyesen kiejteni, valamint gyakorolni és megerősíteni a hangok tiszta ejtését. Ebben a gyakorlatsorban is kis, közép-és nagycsoport szerinti felosztás szerint dolgoztam. Itt igyekeztem egyénileg is elisméltetni a gyakorlatokat a gyerekekkel. A hangképző gyakorlatokat Ónody Géza Betűország című könyvéből választottam ki.

Ess, eső...

Ess, eső, ess!

Sűrűn, sűrűn ess!

Ess a rétre, a vetésre!

Ess, eső, ess!

Móka-bóka!

Breki béka, brekeke.

Bórlajbiba bújt bele.

Cicamica

Cicamica, Cirmos cica!

Cicamicát hívja Vica.

Mondd gyorsan!

Itt a gyalu, Gyula, gyalulj!

Egye-begye, liba begye.

Teli begyét hogyan vigye?

Békaebéd

Porontyaim, kutykurutty!

Mi legyen ma az ebéd?

Brekegik a porontyok:

Békalencse-főzelék!

Iskolába? Fáj a lába.

Hazamenni? Nem fáj semmi!

Til-tál, itt a tál.

Talált tálat mutattál.

Tél

Itt a tél, itt a tél!

Erre várt már Elemér.

Sárga bögre, görbe bögre.

Kis állat a hangya, de nagy a szorgalma.

Artikulációs gyakorlatok

Az artikulációs gyakorlatok végzésekor minden gyerek tükröt hozott magával, ennek szükségét előre jeleztem a szülők felé.

1. „Most egy különleges nyelven fogunk beszélni, a feladatotok az lesz, hogy felismerjétek azt a verset, amit ezen a nyelven mondok. Ha sikerült kitalálni, ti is ismételjétek meg titkos nyelven azt.” Titkos nyelv: a játék lényege a magánhangzók kiemelése egy verssorból, és így kitalálni, hogy melyik versből idéztünk. Pl. Óia, óia áo (Bóbita, Bóbita táncol).

2. „A következő gyakorlatban hallani fogtok tőlem egy hangot. A ti feladatotok az lesz, hogy az utasításaim szerint ismételjétek meg a tőlem hallott hangot.” Hangok bemutatása „hangosan” majd némán - hangos ismétléssel, - néma ejtéssel, szájról olvasással.

3. „Megpróbáljuk utánozni a környezetünkben előforduló hangokat.” Hangok képzése hangutánzással - pukkantás: p - szappanbuborék: b - sziszegés: sz - zümmögés: z

4. „A magánhangzókat fogjuk megismételni a következő gyakorlatban.” Hangsor bemutatása - áaeé - ismétlés tempóváltással - ismétlés néma ejtéssel és tempóváltással - hangsor bővítése – áaeéí ...

(http://alsos.fazekas.hu/wiki/72_gyakorlat_besz%C3%A9dfejleszt%C3%A9sre).

5. „Mindenkinek van kedvenc állata, azt szeretném, ha bemutatnátok, nektek melyik az. Csak az állat hangján szabad megszólalnotok.” Állathangok utánzása: háp-háp; sáp-sáp; vau-vau; rőf-rőf; nyihaha stb..

6. Szóoszlopok, egy szótagú ismételtetése utánmondással - ez, az, íz, üz, ás, és, is, ...

Szókincsbővítő gyakorlatok

A szókincsbővítésre, a szóelőhívás fejlesztésére alkalmasak lehetnek a találós kérdések.

1. Verses gyermeklexikon: Találós kérdések:

Mi az?

Ott lapul a bokor alatt,
Rajta van a barna kalap.

Találd ki, mi az!

Hogyha kiált, nyakát nyújtja.
Mindig mérges. Ez a...

Nem bokor és mégis leveles,
Nem ing, és mégis varrva van,
Nem ember, és mégis tanít. Mi az?

2. Szókincset leginkább szépirodalmi műveken keresztül lehetséges bővíteni, fontos tehát, hogy a gyerekeknek rendszeresen olvassunk fel meséket és hagyjuk, hogy ők is meséljenek a csoportnak, erre alkalmas idő lehet az alvás előtti pár perc, amikor is a déli mesét a gyerekek mondanák el egymásnak.

Kellemes meglepetés volt számomra, hogy két szülő elkérte az általam végeztetett gyakorlatsort, mivel szeretett volna otthon gyakorolni a gyermekével. Többszöri látogatásaim és az öt hónapnyi közös gyakorlatvégzések után egy újabb felmérést január végén végeztünk el az óvónővel közösen a artikulációs hibák vizsgálatára. A vizsgált hangok ugyanazok maradtak, mint az első vizsgálat során, de az eredmények javultak, melyeket később részletesen be is mutatok.

A másik felmérésem a palágykomoróci „Mesevár” óvoda nagycsoportos növendékei között végeztem. Az ide járó 12 gyerek felénél figyeltem meg artikulációs hibát, pöszeséget. Így azon hipotézisemet, miszerint a csoportos óvodások legalább felénél találok beszédhibás gyermeket, csak részben sikerült bizonyítani, hiszen a gálocsi óvodában 16 gyerekből 5 gyereknél találtam beszédhibát, míg a palágykomoróciban pedig elérte a csoport létszámának felét a beszédhibás gyerekek száma.

Első látogatásom szeptember első napjában volt, mely során a bemutatkozást egy körjátékkal kezdtük az óvónő vezetésével, ami „Az én apám vízimolnár” kezdetű mondóka volt. Folytatásként a hangképző szervekről kaptak kérdést a gyerekek. El tudták mondani, hogy hol képezzük a hangokat és milyen hangképző szervek szükségesek ehhez. Különbséget tettek a magán- és mássalhangzók között, egyezményes jelekkel ábrázolni tudták azokat. Nagyon meglepő volt számomra, hogy az óvodások ennyire és ilyen mértékben járatosak a témában. Az óvónő elmondta, hogy nemrég járási módszertani foglalkozást mutattak be az óvodások és pontosan ebből a témából készültek.

Az első látogatásom során szubjektív megfigyelés alapján történt a felmérés. Ennek eredménye lett, hogy az ide járó 12 gyerek közül hatnál figyeltem meg valamilyen hanghibát. Az Ukrán Oktatási Minisztérium által jóváhagyott vizsgált módszer szerint a 3-6 év közötti óvodásoknál a következő hangok helyes kiejtését kell megvizsgálni: sz, z, c, dz, s, zs,dzs, cs, l, r.

Ennek tudatában a következő látogatásaim során olyan gyakorlatokkal készültem, melyek ezek javítására irányultak.

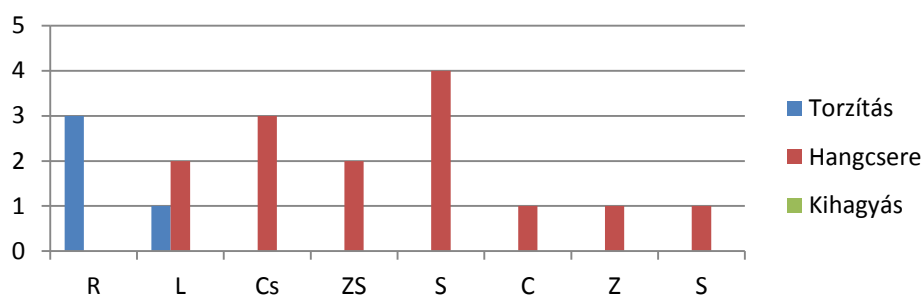
Kéthetente egyszer mentem az intézménybe, itt már a felmérő látogatásom után következő alkalommal csak konkrétan a beszédhibás gyerekekkel foglalkoztam, reméltem azt, hogy így hatékonyabb lesz a munkám. Valamennyi gyakorlat a pöszeség javítására irányult. Első két alkalommal mind a hatan együtt voltak, majd egyénileg folytattuk, 15-20 percre lebontva

egy-egy alkalmat. Foglalkoztunk a sz, z, c, s, zs, cs hang helyes képzésének módjával és kialakításával.

Az egyéni foglalkozások hatására 6 pösze gyerek közül 3 gyereknek javult a beszédhibája, így az ő számukra a továbbiakban nem készültem egyéni feladatokkal. A januári foglalkozások alkalmával ismét az egész csoporttal kezdtem el foglalkozni, ami 12 gyereket jelentett, szerettem volna itt megfigyelni, hogy mennyire szilárdult meg a hibásan képzett hangok helyes képzése és a többi gyereknél ment-e végbe valamilyen változás a beszédben.

III.2. Eredmények

Először is szeretném ismertetni a Gálócsi Oktatási-Nevelési Komplexumban végzett munkám eredményeit. Az óvónő által feljegyzett megfigyelés szerint 11 gyereknél nem vehető észre kiejtéshiba, tehát a vizsgált hangokat valamennyien helyesen ejtik ki. A 3-6 év közötti óvodásoknál a következő hangok helyes kiejtését kell megvizsgálni: sz, z, c, dz, s, zs, dzs, cs, l, r. 3 gyereknél mutatott ki a teszt r hang hibát (torzítva ejti a hangot mind a három gyerek), 3 gyereknél l hang hibát (egy gyerek j hangot ejt helyette, tehát másik hangra cseréli fel; egy gyerek lágyan ejti, mintha ly hangot ejtene; egy gyerek pedig kissé eltorzítja); 3 gyerek hibásan ejti a cs hangot (valamennyien c hangot ejtenek helyette), 2 gyerek a zs hangot (mindketten s hangot ejtenek helyette), 4 gyerek az s hangot (sz hanggal helyettesítik). A vizsgált hangok közül 1 gyereknél okoz nehézséget a c hang helyes ejtése (cs hang képződik a beszéd folyamatában), 1-1-nél a z és a sz hang (sz és s hangokkal helyettesítik).

2. számú ábra Hanghibák a Gálócsi ONK-ban

A csoporton belül nem talákoztam megkésett beszédfejlődéssel, orrhangzóssággal, diszfóniával, dadogással.

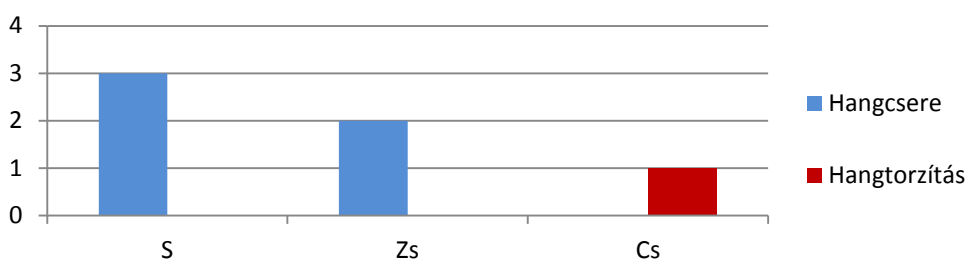
Az artikulációs zavar egyik leggyakoribb formája a sz ~ z ~ c, s ~ zs ~ cs hangok hibája.

A palágykomoróci „Mesevár” óvodában az előforduló beszédhiba a nagycsoportosok körében a pöszeség volt.

A pöszeségnél elkülönítünk szervi és funkcionális pöszeséget. A szervi pöszeség csak az okok felszámolásával szűnik meg (Krasznár, 2003). Véleményem szerint a funkcionális

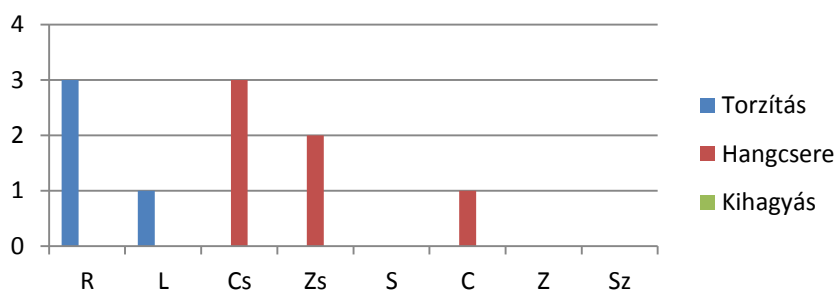
pöszeség javítására az óvónő is vállalkozhat, illetve nagyban segítheti a szakember és szülők munkáját.

Az intézményt szeptemberben látogattam meg először. Szubjektív megfigyelést végeztem, melynek eredményként azt a következtetést vontam le, hogy a 12 nagycsoportos gyerek közül 6 gyerek pösze. Nagyon érdekes volt ez számomra, és arra gondoltam, hogy talán van közülük olyan, akik csak utánozzák társuk beszédét, mert „cukinak” tartják és azért beszélnek hibás kiejtéssel. Úgy gondolom, hogy funkcionális pöszeséggel találkoztam. A 6 gyerek közül 3 gyerek, akik lányok voltak, az *s* hangot *sz* hanggal helyettesíti. Egy gyereknél hangtorzítás volt megfigyelhető, kettőnél pedig *zs* hang cserélődött fel a *z* hangra.

3. számú ábra. Hanghibák a palágykomoróci „Mesevár” óvoda növendékeinek körében az októberi felmérés alapján.

Az öt hónappal későbbi fejlesztő folyamat végén 5 beszédhibával küzdő gyerek közül az *sz* és a *z* hangot valamennyien szépen ejtik, a *c* hang ejtése viszont nem javult. Az *s* és *zs* hang ejtése egy gyereknél javult. Az *l* hang ejtése 2 gyereknél javult, az *r* hang kiejtése viszont két gyereknél romlott.

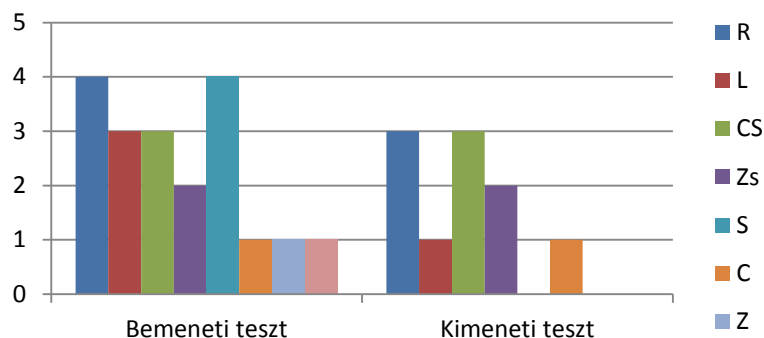

4. számú ábra Hanghibák Gállocsi ONK-ban a gyakorlati foglalkozások lezárásának eredményeként

A gyerekek a foglalkozások során nagyon aktívak voltak és szívesen végezték a gyakorlatokat. A legnagyobb eredménye az évfolyamunka kutatási részének a kiejtésihibák javítása volt a Gállocsi Oktatási Nevelési Komplexum óvodás növendékei között.

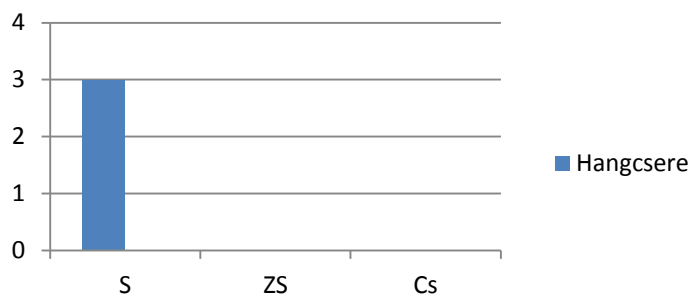
Céлом az volt, hogy a lehetőségekhez és tudásomhoz, valamint a gyerekek akaratához mértén javítani tudjak az őket érintő beszédhibákon, amit a következő ábrán bemutatva, sikerült is elérnem. Az alkalmak lehetőséget adtak saját tudásom felmérésére, valamint alkalmasságom igazolására az óvónői pálya mellett. Véleményem szerint a foglalkozások jó eredménnyel

zárultak az adott helyzetet és lehetőségeket figyelembe véve. Valószínűleg, ha gyakrabban tudtam volna találkozni a gyerekekkel, még jobb eredményeket érünk el.

5. számú ábra Az első alkalommal és utolsó alkalommal végzett felmérés adatainak összehasonlítása

A palágykomoróci „Mesevár” óvodában a nagycsoportos gyerekekkel dolgoztam. A gyerekek nagyon aktívak voltak a gyakorlatok végzésekor, szépen és pontosan dolgoztak. A három pösze gyerek beszédén sikerült javítanom, ám teljesen megszüntetni azt nem tudtam. Munkámat eredményesnek tekintem, sok tapasztalatot sikerült szerezni az óvónőtől, valamint én is tudtam segíteni neki a bemutatott beszédjavító gyakorlatokkal. Az elvégzett gyakorlatokat munkám *II.1.1 A pöszeség javításának lépései* cím alatt ismerttettem.

6. számú ábra. Hanghibák a palágykomoróci „Mesevár” óvoda növendékeinek körében a végső felmérés alapján.

Összességében véve első hipotézisemet tudom igazolni, miszerint az artikulációs gyakorlatokkal és célzott beszédfejlesztő feladatokkal az óvónő is tud javítani a gyerekek beszédhibáján. Úgy gondolom, hogy logopédus szakemberrel való együttműködés során még hatékonyabb lett volna az óvodában töltött fejlesztő időszak.

II.2.1. Következtetések

Szakdolgozatomban a kisgyermekkorú beszédhibák felmérésével foglalkoztam a Gálóczi Oktatási-Nevelési Komplexum óvodai részlegében és a palágykomoróci „Mesevár” óvoda nagycsoportosai között. Munkám célja volt, hogy bemutassam az óvodás gyerekek beszédért felelős tényezőket, ismertessem a beszédfejlődés fázisait, és kitérjek a beszédhibákra. Feladatomban volt, hogy ismertessem, hogyan fejlődik egy óvodás gyerekek beszéde, rávilágítsak a csoportokon belüli beszédhibákra, és a hibák javítására alkalmas gyakorlatokat mutassak be. Munkám során a következő hipotéziseket kívántam bizonyítani. 1. a megfelelő beszédfejlesztő és artikulációs gyakorlatok segítségével a beszédhibák javíthatóak már óvodás korban az óvónő segítségével; 2. a nagycsoportos óvodások legalább felénél figyelek meg beszédhibát. A hipotéziseim bizonyításához felméréseket végeztem a fent megnevezett két óvodában. A felmérések elemzése után a beszédhibákra vonatkozó gyakorlatokat vezettem le. A gyakorlatokat mind csoportosan, mind egyénileg végeztem a gyerekekkel. A beszédjavító feladatokat az óvodások érdeklődéssel és odafigyeléssel végezték. A végső eredmények ismeretében elmondható, hogy hipotézisem első pontját sikerült igazolnom, második pontját pedig csak részben. A vizsgálat során hasznosnak ítélt meg munkában, de végső következtetésként általánosságban elmondható, hogy az óvodapedagógusnak szükséges együtt működni logopédus szakemberrel. Véleményem szerint fontos lenne, hogy az óvodákban logopédus foglalkozna a gyerekekkel, hiszen sok szülő sajnos nem tudja javítani gyermekek beszédhibáját, mivel nem ismeri annak módját és szakemberhez vinni sajnos nincs anyagi lehetősége. Az óvónő a logopédussal együtt eredményeket érhet el a beszédjavítás terén és a gyermekek teljes körű iskolai felkészítésében. Természetesen azt is fontos következtetésként megemlíteni, hogy az óvodapedagógusoknak nagy felelősségük van abban, hogy hogyan képzik magukat tovább a pályájukon, hogy az egyre gyakoribb beszédhibákon minél hatékonyabban tudjanak segíteni az óvodai keretek között.

ÖSSZEFOGLALÁS

A beszéd, a kommunikáció segítségével tudjuk gondolatainkat, vágyainkat, érzéseinket másokkal megosztani, ezáltal az emberi társadalom részesévé válni. Ahhoz, hogy a beszéd zökkenőmentesen fejlődhessen, elengedhetetlen a megfelelő beszédészlelés, a központi idegrendszer sértetlensége, az ép beszédszervek, a jó hallás és látás. A beszédfejlődés függ az öröklött, veleszületett adottságoktól, de nagyban hozzájárulnak a környezeti tényezők is. A beszédfejlődést a szocializációs, és biológiai tényezők, valamint a nyelvi tapasztalásra épülő fejlődési folyamatok is alakítják. A gyermekek mentális lexikona folyamatosan bővül az óvodáskor során. Pedagógiai tapasztalat, hogy ha a gyermek nagyon keveset beszél, akkor a mentális lexikon bővülésének lehetőségei korlátozottak, a tanulás folyamata valószínűleg nehezített. Ennek okán a gyermekek sorozatos kudarcokat élhetnek át az iskolában, amelyek később magatartászavarokhoz vezethetnek (Horváth, 2006, 135). Tehát pedagógiai szempontból is nagyon fontos a gyermekek szókincsének feltérképezése, hiszen csupán a problémák felismerése után nyílik lehetőség a fejlesztésre.

Az egészségesen fejlődő gyermek érthetően, folyamatosan kommunikál, beszél; gondolatait, érzelmeit mások számára érthető formában, életkorának megfelelő tempóban és hangsúllyal tudja kifejezni; minden szófajt használ; különböző mondatszerkezeteket, mondatfajtákat alkot; tisztán ejti a magán- és mássalhangzókat; végig tudja hallgatni és megérti mások beszédét.

A beszédfejlődést a szülők segíthetik. A megfelelő érzelmi biztonság megteremtésével és a gyermekkel való jó kommunikációval lehet megteremteni a beszédfejlődés alapját.

A beszédfejlődést segíti, ha mindig türelmesen meghallgatjuk a gyermeket és nem találjuk ki szavak nélkül, éppen mit szeretne kérni tőlünk.

A szülő ne használjon babanyelvet. A szavak helyes ejtésére fektessen hangsúlyt, ejtse helyesen a szavakat, ne selypítsen, ne hadarjon mert a gyerek azt utánozva helytelenül sajátítja el a beszédet.

A gyerek beszédkedvét erősíteni kell. Ehhez segítséget ad, ha sokat mondókázunk közösen, mesét olvasunk. A gyerek minden kérdésére választ kell adni.

Fontos, hogy beszéd bátorságát mindig erősítsük.

A beszédfejlődés, mint más testi és lelki fejlődéssel kapcsolatos dolog nagy részben a szülő felkészülésétől, hozzáállásától és akaratától függ. Fontos, hogy mindig a gyerek érdekeit tartsa a szülő szem előtt és annak tudatában hozzon meg döntéseket.

Elegendő odafigyelés és célirányos fejlesztő gyakorlatok alkalmazása által már az óvónő is sokat tehet a fejlődés érdekében. Véleményem szerint, ha logopédus szakemberrel is sikerülne a jövőbeni növendékeimről konzultálni, tanácsokat kérni, még hatékonyabban működne a fejlesztés, még jobb eredményeket lehetne elérni.

РЕЗЮМЕ

У першій частині своєї роботи, у вступі, спочатку окреслюю, як мовлення дітей розвивається до трирічного віку, які основні станції, віхи проходить, поки не досягне рівня мови, що використовується в узгодженому та відповідному контексті. Як продовження своєї роботи, описую мету, завдання та актуальність своєї дисертації.

Мета роботи - детально окреслити фактори, що відповідають за розвиток мовлення дитини дошкільного віку, представити фази розвитку, висвітлити фактори, що перешкоджають мовленнєвому розвитку, та мовленнєві помилки, що виникають під час розвитку мовлення.

Завдання роботи - сформулювати точну картину того, як розвивається мовлення дошкільника в різних групах дитячого садка, використовуючи додаткову літературу, зробити відповідні висновки. Щоб виділити, які мовленнєві дефекти можна спостерігати у дитини, яка виростає у змішаній групі, окреслюю можливості виправлення цих дефектів у дитячому садку за допомогою деяких вправ.

Актуальність моєї дослідницької роботи в тому, що все більше дітей потрапляють у перший клас школи із порушеннями мовлення. Це може призвести до труднощів з навчанням. Мені хотілося б ознайомитись та познайомити з тими чинниками, що зумовлюють розвиток мовлення, надалі хотіла б висвітлити випадки розвитку мовленнєвих порушень, описати можливості, які допомагають запобігти та вдосконалити їх. Деякі мовленнєві дефекти, які трапляються в дошкільному закладі - вроджені вади, яких необхідно виправляти за допомогою фахівця.

Моя гіпотеза полягає в тому, що за допомогою відповідних практик розвитку мовлення мовленнєві навички можна вдосконалити вже в дошкільному закладі за допомогою вихователя дитячого садка. Це стосується тих мовних дефектів, які не є наслідком порушення мовних органів. На мій погляд, приблизно в половині групи старшого дошкільного віку можу спостерігати мовленнєві дефекти. Крім того, під час проведених вправ близько в половині груп вдасться покращити мовлення у дітей.

В ході мого дослідження мені вдалося довести свою гіпотезу про те, що за допомогою належної практики невроджені мовленнєві дефекти можна виправити в молодому віці, шляхом застосування достатньої уваги та цілеспрямованої практики розвитку.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

1. Adamikné Jászó Anna (2006): Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig. Trezor Kiadó, Budapest, 25-52; 53-54. p.
2. Austin, John L. (1990): Tetten ért szavak. Akadémiai Kiadó, Budapest, 158 p.
3. Balázs Boglárka – Bóna Judit (2016): Életkori sajátosságok a beszédképzésben és a beszédfeldolgozásban
Interneten:http://real.mtak.hu/41370/1/10_18425_FONOLV_2016_02_BALAZS-BONA.pdf
Megtekintve: 2020.01.15.
4. Balogh Éva (2005): Fejlődéslélektan I. A megtermékenyüléstől az óvodáskor végéig. Didakt Kft, Debrecen, 200 p.
5. Csernicskó István – Hires Kornélia (2008): Hangtan. Előadások gyűjteménye magyar szakos hallgatók számára. PoliPrint Kft. – KMF, Ungvár – Beregszász, 124. p.
6. Dr. Borsos Terézia (2003): Szájról olvasó tanfolyam. Interneten:
http://www.harke.hu/5_lecke/ Megtekintve: 2020.02.02.
7. Gósy Mária (2005): Pszicholingvisztika. Osiris Kiadó, Budapest, 401. p.
8. Fehérné Kovács Zsuzsa és Sósne Pinye Mária (2010): Játszunk beszéddel. Sanoma Budapest Zrt, Budapest, 124. p.
9. Hernádi Sándor (1995): Beszédművelés. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 19- 114. p.
10. H. Tóth István (1995): A kiejtéstanítás gyakorlatának alapozása. Kecskemét, Tanítóképző Főiskola
11. Jarovinszkij, Alekszandr (1995): Korai szókinés a gyermeknyelvben. Általános Nyelvészeti *Tanulmányok XVIII*: 91–101. p.
12. Kiss Jenő (2002): Társadalom és nyelvhasználat. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 318 p.
13. Krasznár Felicia: Gyakori beszédhibák a gyermekkorban. Interneten: <http://sulihalo.hu/szulo-nagyszulo/szulo-foruma/5407-gyakori-beszedhibak-a-gyermekkorba>. Megtekintve: 2020.02.15.
14. *Kohári Anna (2018): A dajkanyelv hangzásvilága In.: Édes Anyanyelvünk, 2018, 40.évf, 5. sz. 16-17. p.*
15. Lukács Ágnes és Kas Bence (2011): Érts és értesd meg magad! – A nyelvi fejlődés folyamata és elmaradásai. In: Balázs István (szerk.): A koragyermekkorai fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások. Biztos Kezdet Kötetek II. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 180–224. p.
16. Montágh Imre (2001): Tiszta beszéd (Beszédtechnikai gyakorlatok). Holnap Kiadó, Budapest, 196. p.
17. Montágh Imre-Montághné Riener Nelli-Vinczéné Bíró Etelka (2013): Gyakori beszédhibák gyermekkorban. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 204. p.

18. N. Horváth Béla (2006): Gyakorlati kommunikáció. Pont Kiadó, Budapest, 188. p.
19. Neuberger Tilda (2014): A spontán beszéd sajátosságai gyermekkorban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 39-46. p.
20. Ónodi Géza (2002): Betűország. Ábécéskönyv az 1. osztály számára. Szvit Kiadó, Lviv, 144. p.
21. Podráczky Judit (2012): A hét aranyalma. Módszertani gyűjtemény óvodapedagógusoknak. Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt, Budapest, 28-33. p.
22. Réger Zita (2002): Utak a nyelvhez. Nyelvi szocializáció – nyelvi hátrány. Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 166. p.
23. Réthy Endréné (1994): Sarbó Artúr és a kisgyermekkorú beszédfejlődés és -fejlesztés elmélete a századfordulón. Budapest, ELTE Bölcsész tudományi Kar Neveléstudományi Tanszék, *Gyógy pedagógiai Szemle*, 3. évf. 1. sz. (1995. január - március), 34-39. p.
24. Rosta Katalin (2015): A nyelvi fejlődés folyamata, az eltérő nyelvi fejlődés korai felismerése és terápiája. *Gyermeknevelés* 3. évf. 2. szám 121–130. p.
25. Stöckert Károlyné (2004): A gyermekkép fogalma és értelmezése. In: Tág a világ. Hasznos tudnivalók óvodáskorú gyermekekről. Háttérkalauz szülőknek, óvodapedagógusoknak. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 6-26. p.
26. Sugárné Kádár Júlia (1985): A szókincs és a szófajok a 3-6 éves gyermek beszédében – különböző beszédhelyzetekben. In: Sugárné Kádár Júlia (szerk.): Beszéd és kommunikáció az óvodás- és kisiskoláskorban. Fejlődéslélektani tanulmányok. Akadémiai Kiadó, Budapest, 11-26. p.
27. Sugárné Kádár Júlia (1986): A beszédfejlődés útjai – beszédfejlesztés az óvodában. Tankönyvkiadó, Budapest, 196. p.
28. Szigethy Ildikó (2010): Az ölbéli játékok szerepe. Szentendre, Interneten: <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=268> Megtekintve: 2020.01.15.
29. Szomor Éva (2009): Kommunikáció és nyelvfejlődés. In: Balázs István (szerk.): Gyerekek. Módszertani ajánlások a gyerekekkel, a szülőkkel és a közösségekkel végzett munkához a Biztos Kezdet program munkatársai számára. Módszertani kézikönyv I. kötet. Interneten: <http://www.feherkereszt.hu/2012/data/userfiles/file/tudastar/gyermekkotet.pdf>. Megtekintve: 2020.02.02.
30. Tancz Tünde (2011): A kommunikáció és nyelv fejlődése a kora gyermekkorban. Pécsi Tudományegyetem Bölcsész tudományi Kar, Pécs. Interneten: http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/kommunikacio_es_fejlodes/index.html. Megtekintve: 2020.01.25.
31. <http://www.beszéd.hu/a> legzés-beszédtechnika. Megtekintve: 2020.03.18.

32. [http://www.retorika.hu/beszed hangoskönyv-kiejtési hibák](http://www.retorika.hu/beszed_hangoskonyv-kiejtesi_hibak). Megtekintve: 2020.03.18.

ÁBRAJEGYZÉK

1. számú ábra A beszédfejlődés szakaszai	12
2. számú ábra Hanghibák a Gállocsi ONK-ban.....	36
3.számú ábra. Hanghibák a palágykomoróci „Mesevár” óvoda növendékeinek körében az októberi felmérés alapján.....	37
4.számú ábra. Hanghibák a Gállocsi ONK-ban a gyakorlati foglalkozások lezárásának eredményeként.....	37
5.számú ábra Az első alkalommal és utolsó alkalommal végzett felmérés adatainak összehasonlítása.....	38
6.számú ábra. Hanghibák a palágykomoróci „Mesevár” óvoda növendékeinek körében a végső felmérés alapján.....	38

NYILATKOZAT

Alulírott, Szaniszló Erzsébet, a Gálócsi Oktatási –Nevelési Komplexum igazgatója nyilatkozom, hogy Dóvhinka Natália részére engedélyezem a fent megnevezett intézmény óvodásaival való foglalkozást, azok során beszédhiba javító gyakorlatok bemutatását, lejegyzését és évfolyammunkájában való publikálását. Engedélyezem továbbá a nevelőkkel való beszélgetéseket és azok lejegyzését. Ezen nyilatkozat az évfolyammunka megírásának kezdetétől a leadásáig érvényes (2019.09.01-től 2020. május 9-ig).

Gálóc, 2019. szeptember 1.

Szaniszló Erzsébet
Igazgató

Власник документу:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1003077213

Дата перевірки:
13.05.2020 13:16:34 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
13.05.2020 20:43:04 EEST

ID користувача:
92712

Назва документу: Dovhinka_Natalia

ID файлу: 1003092767 Кількість сторінок: 42 Кількість слів: 11369 Кількість символів: 85637 Розмір файлу: 693.95 KB

5.03% Схожість

Найбільша схожість: 1.61% з джерело http://alsos.fazekas.hu/wiki/72_gyakorlat_besz%C3%A9rfejeszt%C3%A9sre

4.17% Схожість з Інтернет джерелами

20

Page 44

0.9% Текстові збіги по Бібліотеці акаунту

6

Page 44

0% Цитат

Не знайдено жодних цитат

0% Вилучень

Вилучений текст відсутній

Підміна символів

Не знайдено заміненних символів